

GATEMAGASINET KLAR

Tilstedeværelse • Toleranse • Ydmykhet

TO GONGER

TO GONGER VI FEKK DEG I GAVE,
DU KJÆRASTE JENTA VÅR.
FØRST FRÅ MOR DI SIN MAGE,
DER SPIREN TIL LIVET GROR.

DU HASTA SLIK MED Å MØTE OSS ALLE
AT DU NÆR SATTE LIVET TIL.
DEI MÅTTE HENTE DEG UT TIL VERDA,
SOM DU MØTTE MED DITT VARME SMIL.

OG SJØLV OM SJUKDOM DEG RAMMA,
SMILET VAR ENDA LIKE TINDRANDE BLIDT.
DU LÆRTE OSS MYKJE DENNE TIDA,
OM Å ELSKA DET LIVET VI ER GITT.

TO GONGER VI FEKK DEG I GAVE,
DEG VI ELSKER SÅ INDERLEG HØGT.
DEN ANDRE FRÅ SNØFROSSEN GRAV,
FRÅ KLEMMANDE, INNESTENGD FRYKT.

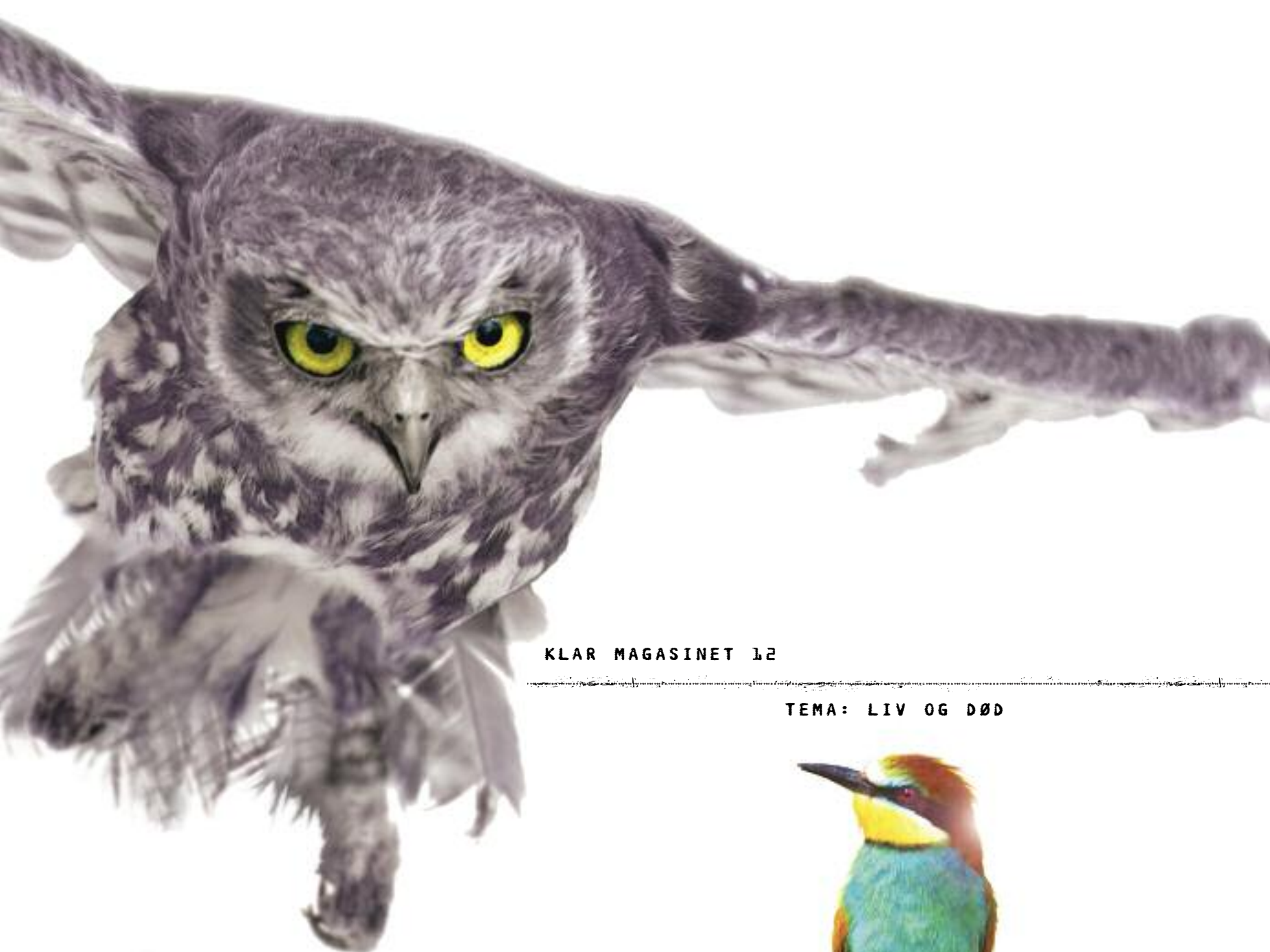
VI HADDE SØKT DEG I TIMAR,
LEITA OG SPRONGE I PANIKK.
GLEDA VAR STOR DÅ DEI SOM FANN DEG ROPAR;
HO ER FUNNE, HO LEVER, FOR HO SKRIK!

EG SOM ER FAR DIN EG JUBLA.
EG SPRONG, EG SNUBLA OG DATT.
FOR NO FEKK EG ATT DEN SOM EG MISTA,
MIN KJÆRASTE, KJÆRASTE SKATT!

DET VAR SOM OM HJARTA SKULLE SPRENGAST
AV DINE ORD DA DU BLE LAGT I MI FAVN:
"EG DRØYMDE EG VAR HOS DYKK ALLE,
DET VAR DET SOM HELD MEG VARM".

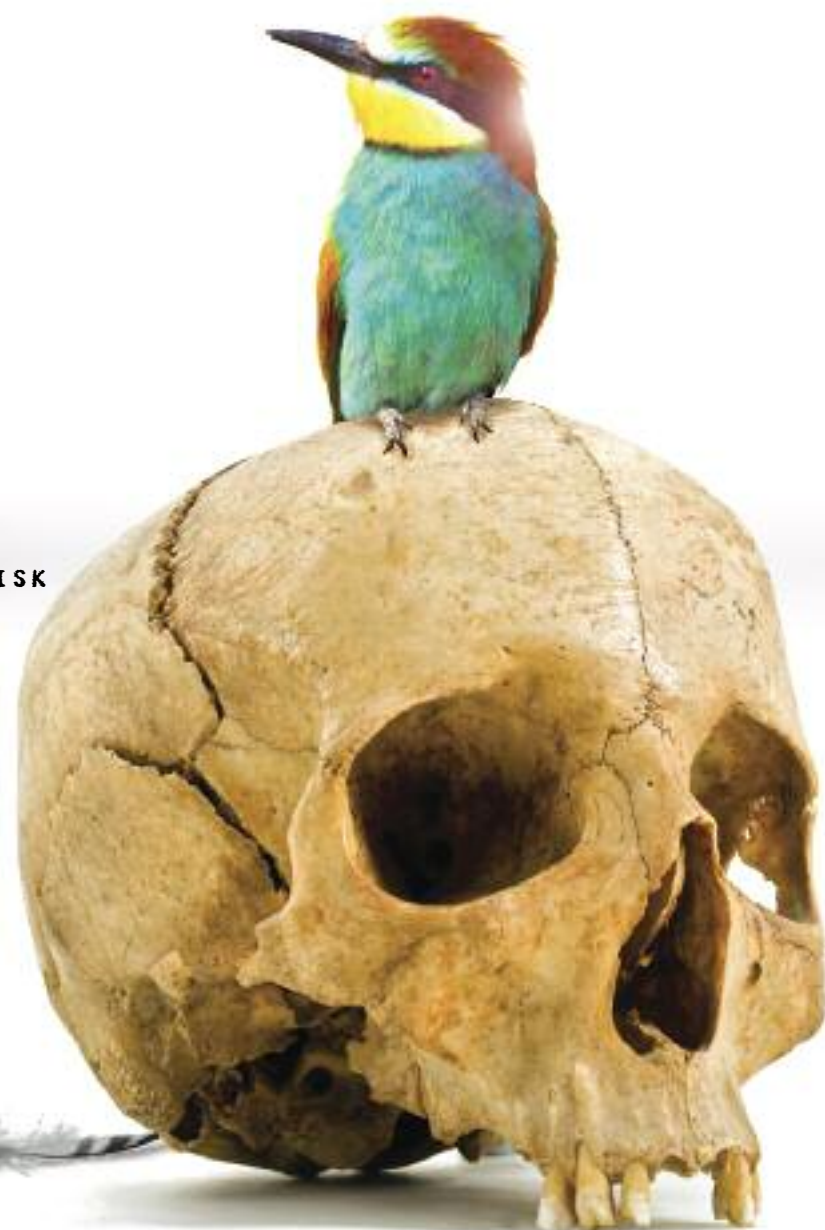
DEN TILLIT DU GAV OSS SOM ER DEG NÆRE,
VIL LEVA I OSS ALL VÅR DAG.
VI TAKKER DEG FOR DENNE ÆRE,
OG VI DELER DEN ALLE I LAG.

ODDMUND HARSVIK

KLAR MAGASINET 12

TEMA: LIV OG DØD

4.
5.
6-7.
8-11.
12-15.

LEDER
DIKT
HVOR ER BEHANDLINGEN
FRA SNØFROSSEN GRAV
DØDEN SJOKKERER

16-19.
20-21.
22-25.
26-27.
28-29.
30-31.

JEG BESTEMTE MEG FOR Å BLI FRISK
EN NY BOLIG
VI HAR INGEN KLIENTER
FRA BARNEMUNN
ETTER DØDEN
FEM PÅ GATA

30-31.
34-35.
36-37.
38-39.
40-41.

DIKT
DØDEN OG PIKEN
SLADDER GAV SINNSYKDIAGNOSE
PÅ SYKEHJEMMET
FEILDIAGNOSE

42.
43.
44-45.
46-47.
49.

DETTE SIER FILOSOFEN
FILOVOFFEN
NAV-BRUKERE
SMÅ STOFF
INNLEGG

LEDER:

”Hva er meningen med livet”? Dette spørsmålet stilte en tv-journalist en mann som hadde fått dødsdommen. Hans svar har gitt det å leve et liv ny betydning:

”For meg handler det om å fullføre livet”.

Og det er slik det er. Skal vi klare dette, må vi begynne i det små. Vi blir født, vokser opp under påvirkning av nær familie, lærere, skole og andre omgivelser.

Så blir vi voksne, skal begynne å ta selvstendige valg ut fra påvirkning og erfaring.

Mitt liv begynner ved hver ny dag. Jeg har da utgangspunkt i en fullført, eller ikkefullført gårdsdag. I dag lever jeg, i dag er jeg. Og jeg streber etter så godt jeg kan med å ha fullført denne dagen, før søvnen tar meg gjennom natten og inn i en ny dag. Mitt mål er at når søvnen blir evig, da skal jeg ha etterlatt et så godt fullført liv, dag for dag, som mulig.

Gjennom å fullføre hvert øyeblikk jeg lever, vil jeg nå målet om et fullført liv!

Den 3. mars 1990, for 20 år siden, skrudde jeg korken på løsningsene i alkoholflasken for godt. De første edrue årene var for meg og min familie fulle av sykdom og motgang. Men for første gang sto vi sammen og støttet hverandre. Mens jeg tidligere ville ha flyktet unna i rusen, og blitt en belastning, kunne jeg nå være tilstede og bli en støtte for de andre. Jeg fullførte de tunge dagene, og lærte på denne måten å få oppleve at småting i hverdagen kan bli jublende glede.

”Liv og død” er temaet for dette nummeret. Og mellom begynnelsen og slutten på et liv, handler det om å leve. Dette forsøker vi å synliggjøre. Ikke gjennom de tunge lidende reportasjene, men gjennom hverdager og opplevede historier. Vi har intervjuet en kvinne som kom seg gjennom livstruende kreftsykdom. Vi har pratet med lederen av et begravelserbyrå, og vi tar opp historien om min datter, skribent og distribusjonsansvarlig i Klar, Natalia. For 16 år siden ble hun levende begravd i en snøhule. Hvordan preger det en barn- dom, ungdom, et liv?

I dette nummeret finner du også Klars hyllest til avtroppende byombud, Kim Henrik Gronert. Han blir historisk ved å være den første som får Klar-prisen, ”Årets fattigmann”. En pris som fremover hvert år vil deles ut til den politiker/enbetsmann/kvinne i Agder som har utmerket seg i sitt arbeid for å bedre vanskeligstiltes kår.

Livet på arbeidsplassen: Stiftelsen Klar preges nå av å forsøke å få dekket inn tapte bevilgninger, blant annet fra Cultiva. Når dette skrives foregår det en underskriftskampanje på Facebook. Denne vil bli lagt ved en ny søknad. Ellers sjekker undertegnede med andre stiftelser som gir støtte til organisasjoner som jobber for vanskeligstiltes beste. Undertegnede håper at innen året er omme, skal vi ha det som trengs for neste år.

I media debatteres nå tv-programmet ”Hjernevask”, der Eia stiller intrikate spørsmål til norske og utenlandske forskere. - Hva er det som former oss som mennesker, arv eller miljø? Debattantene har delt seg i to grupper. De som hegner om biologisk arv og de som mener at miljøpåvirkning er den viktigste faktoren. Det virker umulig for gruppene å slå seg til ro med at både arveegenskaper og sosial påvirkning bidrar til at vi etablerer vår personlighet.

For noen år siden havnet jeg i en debatt med en rusforsker som mente at sykdomsbegrepet innenfor alkoholismen var humbug. Under et seminar for en tid tilbake, ble jeg harselert med på grunn av denne debatten - da jeg sa meg enig i at for stort fokus på biologiske forklaringer på avhengighet ble for ensartet. Jeg uttalte at det burde forskes mer på den sosiale påvirkningen.

”Jeg trodde du mente at avhengighet skyldes sykdom, bunnet ut fra arveegenskaper”? lo en av deltakerne.

Jeg forklarte ham noe annet, og brukte hjerte- og karsykdommer som forklaringsmodell: ”Noen er genetisk disponerte for å få hjerteinfarkt, andre blir rammet ut fra livsstil, til tross for sterke, sunne arveegenskaper. Like fullt må det infarktet begge får diagnostiseres som samme sykdom. Og slik er det også med avhengighet. Avhengighet til eksempelvis alkohol blir så sterk at alt annet blir uvesentlig for den avhengige. Den rusavhengige blir sykkelig egosentrisk, mister selvinnsikt, forståelse for ringvirkninger og evnen til å ta vare på seg selv. Deres adferd og deres mangel på å kunne være tilstede i livene sine, er så gjennomgripende at det bare kan forklares som sykkelig.

Noen mennesker er genetisk disponerte til raskt å bli avhengige og de tar med seg dysfunksjoner fra oppveksten. Altså både arv og påvirkning. Andre blir avhengige gjennom livsstil. Hver gang de fester, mister de en bit av følelsesutviklingen, samt de naturlige evnene til å takle livsproblemer. De innarbeider sakte, men sikkert at løsningen på problemene ligger i bunnen av flasken. Til slutt er deres evner til å takle livet så svekket at det må betegnes som sykkelig avhengighet. Og disse trenger verken ha negativ sosial påvirkning eller være genetiske disponerte. Påvirkning av alkohol har ført dem inn i en kjemisk virkelighet som er sykkelig irrasjonell, og er lik alle andre avhengige. Rusen har fratatt dem nødvendige livsballast som skal hjelpe dem å takle gleder og sorger. Sykdom er altså mer enn medfødte skader på deler av hjernen, på hjerte, blodårer og følelsesliv. Det er som den evig- unge, tidligere Start-treneren, Karsten Johansen, forklarte meg for tre-fire år siden.

”Det er vanskelig, men fullt mulig å forsterke dårlige arveegenskaper, men det er veldig lett å ødelegge gode gener. Jeg må leve sunt for å holde meg så sprek for alderen”.

For at jeg skal fullføre mitt liv, fra vugge til grav, må jeg være tilstede i det. Stiftelsen Klars formålsparagraf er:

”Å synliggjøre at livet oppleves best ved å være tilstede i det, uten å svekke opplevelsene med rusmidler”.

Stiftelsen Klar selger i disse dager to silikonarmbånd. Et gult med innskriften ”Vi støtter Klar, og et blått med ”Edru livsstil”. Mitt håp er at flere skal bruke disse armbåndene til stolt å synliggjøre at de har valgt å være i sine liv, ikke flykte fra det. Jeg håper at mange unge når de blir utsatt for drikkepress, stolt skal løfte armen og vise frem at de tør være tørre.

Jeg ønsker dere alle et godt, tilstedeværende liv!

Oddmund Harsvik
Ansvarlig redaktør

VED GRAVEN

I DAG VAR JEG VED GRAVEN IGJEN,
DA TENKTE JEG PÅ TIDEN DEN GANG,
PÅ DEN LAKKERTE ROSJEKTA OG DEN LUNE VIKA
OG DEN BITEVILLIGE STEIKETORSKEN,
MEN MEST PÅ ARMENE DINE,
DE SENESTERKE OG ROLIGE
SOM RODDE OSS HJEMOVER I SOLOPPGANGEN.
GAD VITE OM DET FINNES
SLIKE DYPE FISKERIKE VIKE
I EVIGHETEN, JEG?

AV ÅSMUND OLAF UNHJEM

Life

ROGER OMNES

Death

HVOR ER BEHANDLINGEN?

Hvor blir behandlingsalibiet av i debatten rundt HSB? Hvorfor tier tilhengerne av "heroinutdeling" om dette? Vi som mener at det er feil å legalisere narkotika blir kalt for moralister, og når vi viser til hvordan "lovligvare-begrepet" blir brukt til å øke tilgjengelighet for alkohol, bidrar til bagatellisere bruk av alkohol, får vi beskyldninger om at dette er simpelt, arrogant og frekt.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

ILLUSTRASJON: **ROGER OMNES**

HSB står for heroinstøttet behandling. Målet er at doser med heroin skal holde abstinensene unna, hjelpe psykisk slik at de avhengige blir i stand til å gjennomgå behandling, slik jeg har forstått det; psykososial behandling.

I media og i debattene er denne biten utelatt, med unntak av én artikkel (på trykk i et tidligere nummer av gatemagasinet), skrevet av utenlandssjef i Actis, Anders Ulstein. Han pekte i en kronikk i Aftenposten på at det allerede er lange køer av rusavhengige som venter på plass til denne typen behandling. Og disse køene er muligens grunnen til at heroinlobbyistene benytter anledningen til å hoppe over behandlingsbiten når de debatterer. Dermed foregår debatten på premisene om heroinutdeling.

Statlig langing av heroin har de to siste årene dominert rusdebatten. Mens køene til en behandling som har vist seg å fungere for svært, svært mange bare vokser, blir spørsmålet om ca 100 rusavhengige skal få gratis heroin overskyggende alt annet (antallet 100 er satt ut fra sammenligninger med 300 i Danmark).

Vi er svært mange tørre rusavhengige, aktive rusavhengige, familie til rusavhengige, fagfolk innen rusfeltet som er motstandere av at dosering av den giften som har ødelagt individ etter individ skal få status som behandlingsmedisin for de som er avhengige. Vi er imot legalisering av narkotika fordi vi ser at dette vil bli brukt i fremtidige debatter, på linje med hvordan alkohol er blitt mer og mer tilgjengelig. Når vi viser til dette og peker på hvordan den økte tilgjengeligheten har bagatellisert problemet, utvidet forståelsen av "misbruk av" til å bli "bruk av", så blir vi utsatt for hersketeknikker og utskjelling. Slik undertegnede ble i en debatt

med en av de mest profilerte talsmenn for legalisering av narkotika og gratis heroinutdeling, Arild Knutsen. Uten at jeg hadde brukt et eneste personlig pronomen, kun pekt på alkoholeksempelen, så fikk jeg følgende svar fra Knutsen – som for øvrig er leder av Foreningen for human narkotikapolitikk: "Det er simpelt, frekt og arrogant å forsøke å fremstå legaliseringstilhengere som noen som bagatelliserer".

Og det er slike hersketeknikker som legger føringen på dagens debattnivå. I tillegg kommer personlig sjikane, slik Anne Karin Kolstad, generalsekretær i Actis, ble utsatt for på Twitter da hun kom med en kronikk mot HSB: "Du går over lik". Undertegnede har flere ganger blitt karakterisert som dum, arrogant, moralist og mye mer. I tillegg har det kommet beskrivelser av at jeg "skal tas med en overdose", "bør tvangsfores med heroin slik at jeg kjenner abstinensene når bråstoppen kommer".

Mens debatten holder slikt nivå, både på Internett, i aviser, tv og radio, så vokser behandlingsskøene, og satsingen på det som virker tapes i styrke.

Hvorfor ties behandlingen i HSB i hjel? Jo, ganske sikkert fordi alle ser at det vil ta år å få bort køene. Heroinlobbyistene vil ha en avgjørelse på dette spørsmålet straks. Derfor snakkes det om heroinutdeling (HU), ikke heroinstøttet behandling (HSB).

Et paradoks opp i det hele: Det er det økte tilsiget av nye, unge rusavhengige som bidrar til de lange køene. Den legaliseringslinja som noen fagfolk, pluss Arild Knutsen i Foreningen for human narkotikapolitikk og noen andre legger seg på, vil gi så sterke føringer blant de unge at tilsiget av nye avhengige vil vokse så kraftig at å forsøke å bygge ut behandlingstilbudet vil bli som å løpe rundt og klapse mygg for å ta knekken på malaria.

Legemiddelassistert rehabilitering ved bruk av Metadon og Subutex fikk sine første sentre i 1998, for 12 år siden. Retningslinjene for å komme med, er stadig blitt utvidet, og jeg vil gjerne ta med ett eksempel fra denne prosessen: For en del år tilbake, i begynnelsen av LAR, overhørte jeg en samtale mellom to rusavhengige, en kvinne og en mann. Begge hadde vært rusfri i to år fra misbruk av alkohol, piller og heroin. "Hvis vi sprekker nå, så blir vi kvalifiserte til å komme med i LAR".

Begge sprakk og begge kom med i LAR. Hun døde av en overdose fire år senere. Han har per i dag vært totalt rusfri i seks år. Takket være et langvarig opphold på institusjon, inkludert fem ukers behandling etter 12-trinnsmodellen.

Så skal jeg også ta med at jeg kjenner noen som har fått et bedre liv, takket være LAR. Men felles for alle som har lykket, er at de har et støtteapparat og en oppfølging som fungerer. Det er dessverre alt for mange som henter dosen sin og kun bruker den som en "Oslofrokost", reparasjon for å få krefter til å gå på gaten for å skaffe mer.

Mitt råd til helsepolitikkerne må være å bruke pengene de tenker sette av til HSB til å styrke rehabiliteringen og oppfølgingen av de som er med i LAR. Metadon har en halveringstid (varighet av virkning) som er lang nok til at også de svakeste klarer å følge opp. Heroin må doseres tre ganger daglig, og det betyr at det er de mest ressurssterke heroinavhengige som kan dra nytte av dette. Noe for øvrig eksempler fra Sveits viser. Men først og fremst bør de bruke penger til forebygging, psykososial behandling, til ettervern, bolig, akuttavrusning, oppfølging, oppfølging og oppfølging!

Det handler om liv eller død.

FRA SNØFROSSEN GRAV

Den 2.mars var det 16 år siden Natalia overlevde å bli nedgravd av store snømasser. Hun kom sannsynligvis fra det ved hjelp at sin barnlige tro på at foreldrene ville finne henne, og en liten isblokk som Guddommelige makter hadde plassert på rett sted.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **KJARTAN BJELLAND & ODDMUND HARSVIK**

Klokka 1530: Oddmund Harsvik kom som sedvanlig hjem fra kontoret i Kirkegaten, midt i sentrum av Kristiansand, til Eventyrveien 2b på Tinnheia for å spise middag med samboer Tatjana, stedatter Anne Therese og datteren Natalia. Vanligvis pleide han å se barne-tv sammen med barna før han gikk tilbake til kontoret, men denne dagen hadde han en hasteadline på en artikkel, på oppdrag fra ukebladet Allers. Etter middagen lovtte han å komme hjem før Natalia hadde sovnet, og spaserte deretter fra Tinnheia til byen, Klokken var da ca 1700.

Klokken 1730: Det snødde i dag også ute, det hadde det gjort nesten konstant i tre uker.

På den store parkeringsplassen - innerst i Eventyrveien - hadde brøytebiler og brøytemannskap med traktorer laget svære snøhauger. I en av disse haugene

hadde barna i veien gravd seg ut en snøhule. Natalia kjedet seg etter at pappa gikk. Hun var seks år og storesøster var 13 år, så de hadde ikke mange felles interesser akkurat på dette tidspunktet. Natalia var pappajente og likte seg best inne når han var hjemme. Nå ville hun ut og leke i snøen, frem til klokka ble så mange at hun skulle legge seg. Barne-tv var ikke mye å se på når hun ikke fikk sitte bak ryggen til pappa på sofaen.

Natalia fikk hjelp av mamma til å kle på seg parkasdressen og gode vinterstøvletter, før hun gikk ut i snoen og vinden. Hun gikk fra dør til dør for å få noen av vennene med seg, men ingen hadde lyst. De ville se barne-tv, fikk hun høre. Kaldt var det jo også, noe Natalia også merket, til tross for at hun var godt kledd.

Klokken 1800: "Jeg går i snøhula", tenkte hun. Hun klatret opp på toppen av snøhaugen og skled ned den skrå veggen ned til bunnen av hula. Der var det lunt og godt, her kunne hun leke og dagdrømme uten mas fra noen. Etter en stund hørte hun duren fra brøyte-traktoren. Og like etter merket hun at han begynte å helle snø nedover hula hennes.

Natalia ropte så høyt hun kunne at han skulle slutte å kaste snø på henne, og hun forsøkte i tillegg fortvilet å klatre opp, men bare skled ned igjen. Mannen i traktoren tømte lass med lass ned over henne, og hun følte at hun druknet.

Klokken ca 1900: Skrivningen gikk lett unna, med unntak av at han måtte ta noen telefoner for å få klarlagt noen fakta. Rett etter at han la på røret etter

den siste samtalen, ringte telefonen. Det var hans mor som ville fortelle at Tatjana forgieves hadde forsøkt å ringe ham. Hun kunne ikke finne Natalia, og ville gi beskjed om dette. Tatjana ville ringe politiet mens svigermor fikk i oppdrag å informere sønnen, Oddmund.

Oddmund kjente det isnet gjennom ham, til tross for varmen på kontoret. Han tenkte ikke på å ringe etter drosje eller ta buss, men begynte å løpe hjemover i snøkavet. Underveis raste det kaotiske tanker gjennom hodet hans. Han tenkte at nå ser jeg henne snart. Hun er sikkert på vei ned til meg. Samtidig kikket han etter spor i snøen som kunne tyde på at en liten jente hadde trasket utenfor veien.

Vel hjemme oppdaget han at politiet allerede var ankommet. Ingen visste hvor de skulle begynne å lete. Politiet oppfordret Oddmund til å løpe ned i bakkene og se etter forspor i snøen

som kunne tyde på at noen hadde gått opp mot fjellet, eller andre steder der barna pleide å leke. Etter en times søk, kom flere naboer med. Men i og med at ingen tenkte på snøhula, ble det søk på måfå.

Helt i bunnen av den store snøhaugen, lå lille Natalia. Hun var totalt fastklemt av store masser snø. Hodebunnen og litt av panna, ble presset inn og laget et lite søkk inn i snøen. Rett over ansiktet hadde det lagt seg en liten isblokk, den skapte et frirom på noen cm for ansiktet, slik at hun klarte å puste. Men hun lå så fastspent at hun ikke klarte å lee en finger eller på andre kroppsdeler, heller ikke hodet. Hun vekslet mellom håp om at mamma og pappa skulle finne henne og med tanker om at hun skulle dø, og at hun aldri mer skulle få julegaver eller se Beverly Hills. Innimellom, i en døs midt mellom søvn og våken, så hun seg selv gå fra snøhula, gjennom spisestua og opp trappene til toalettet. Hun følte hun satte seg på

doen og tisset. " Dette gjorde jeg så ofte at jeg holdt meg varm, sier hun i ettertid". Det at hun befant seg i en form for dvale, midt mellom søvn og våken tilstand, bidro til å rasjonere på den lille luften i snøhula.

Klokka 2100. Inger Lise Strømme, en av de eldre nabojentene kom hjem fra handballtrening. Hun ble var oppstyret og fortalte at hun hadde sett Natalia gå ned i snøhula, sånn rundt barne-tv, like før hun skulle på trening. Det ble hettet spader og hakker. Flere begynte forsiktig å fjerne snøen. Problemet var at snøen var så tettpakka at vi ikke fikk spadene gjennom. Noen begynte å hakke løs snøen forsiktig. Oddmund deltok en lang stund, men så klarte han ikke mer.

"Ingen kan overleve å ligge her", fastslo han skrekkslagent. "Hun ligger ikke her". Panisk løp han atter en gang rundt i området, ropte på datteren sin. Han tryglet Gud om at hun måtte være

et annet sted, ikke i snøhula. Men et helt annet sted - der hun kunne overleve. "Hvordan skal jeg klare å takle at hun er borte? Jeg må jo fortsette å leve for de andre. For Tanja og Anne Therese, for mamma og mine søsken. Hvis Natalia er død, hvordan skal jeg klare det"?

"Hun lever! Jeg hører at hun gråter", hørte han plutselig Tord Trondsen rope. Han løp i full fart ned mot svingen. Det var glatt og han datt. Mirakelet hadde skjedd. Natalia levde. I det han kom bort til snøhaugen, trakk Tord frem hans datter. Han overlot Natalia til faren. Hun stirret sløvt på ham, utmatet og forfrossen. Oddmund overlot Natalia til en politimann mens han løp inn for å hente en dyne hun skulle ha på underveis til sykehuset. Da han kom ut igjen hadde politibilen kjørt. Han fikk med seg samboer og Anne Therese i bilen og kjørte etter.

Jeg har som pårørende og artikkelforfatter omtalt meg selv i tredjeperson i denne saken. Noe som gjør det enklere å holde distanse til hendelsen, og ikke minst; det blir et forsvar mot de sterke følelsene gjenopplevelsen setter i gang.

Da snøen hadde tint 14 dager senere, fikk jeg innsyn i hvordan det så ut helt i bunnen. Jeg så søkket der hodebunnet ble presset mot, og da jeg så hvordan isflaket som vernet ansiktet hennes liksom hang i løs luft, som et skjold, kunne jeg ikke annet enn å be takk! Natalia kom fra det hele uten fysiske mèn. Hun fikk stor oppmerksomhet fra media, både lokal og riksdekkende. Dette taklet hun flott, nøt oppmerksomheten en stund og gav beskjed når nok ble nok. Tv3 laget en sak på dette til serien "Alarmen går". Da jeg var på gjennomreise i Miami tre år senere, opplevde jeg å få se meg selv og familien

bli intervjuet på amerikansk tv. Tv3 hadde utvekslet episoder med tv-selskapet som lager serien "Call 911".

- Opplevelsen har påvirket meg som menneske. Kanskje hadde jeg slitt med depresjon likevel? Men jeg opplevde barndommens vintre som mareritt. Når guttene dukka meg i snøen, fikk jeg panikkangst. Enda er det slik at jeg mister pusten og står stille når det raser fra et tak, eller noe kommer i full fart mot meg

- På mange måter har jeg fått en form for distanse til det som skjedde. Men jeg merket jo ennå, spesielt denne vinteren, at synet av høye brøytekanter gjør noe med meg. Jeg jobber med å lære meg å akseptere meg selv slik jeg er, kanskje litt mer enn hva mange andre i min alder må gjøre, smiler Natalia.

"Hun lever! Jeg hører at hun gråter", hørte han plutselig Tord Trondsen rope. Han løp i full fart ned mot svingen. Det var glatt og han datt. Mirakelet hadde skjedd.

Et smilt inn i snøhaugen hadde kanskje lignet litt på dette.

DØDEN

SJOKKERER MER NÅ ENN FØR I TIDEN

Før opplevde man døden mer naturlig. De pårørende var tettere på den døende - det ble en slags medreise. I dag reagerer mange med sjokk selv når svært gamle mennesker dør.

TEKST: **LEIF STRØM**
FOTO: **TOR ERIK SCHRØDER**

-Jeg forstår sjokket ved "meningsløse" dødsfall når en ungdom eller et menneske i sin beste alder plutselig faller bort. Da blir man sittende igjen som et stort spørsmålstejn? Hva var meningen?

-Ja, er det noen mening med døden?

Vi spør Svein Arild Andås i Andås Begravelsesbyrå. Han er tredje generasjon som driver begravelsesbyrået i Kristiansand. Helt siden 1933 har bedriften holdt til i Elvegaten i Kristiansand. Dagens leder overtok bedriften i 1999 etter 16 års erfaring i byrået. Han har modernisert byrået og har satt miljøet i fokus. Andås Begravelsesbyrå AS ble – som det første byrået i landet – miljøsertifisert som miljøfyrtårnbedrift i 2001.

-Umiddelbart har jeg ikke noe klart svar på om det er en mening med døden. Jeg er vant til å omgås sørgende mennesker, og får stadig spørsmålet.

Hvorfor? Det er lettere å forstå det når eldre går bort – døden er jo en naturlig slutt på livet – i hvert fall det fysiske livet. Så kan man undres om døden egentlig er slutten – eller begynnelsen på noe annet. Når barn dør, eller tilsynelatende friske unge mennesker dør i ulykker eller noen avslutter livet for egen hånd – da blir det vanskeligere.

-Svaret må nok overlates til en høyere makt. Jeg er mer opptatt av å glede meg over det livet jeg får lov til å leve med alt det innhold som er med å berike det. Jeg kan ikke gi et godt svar på hvordan etterlivet vil fortone seg.

-Hvordan har det vært å vokse opp så tett på døden som du har?

Viser respekt – også på fritiden

-Det har gått helt fint. Det har blitt naturlig for meg. Jeg har lært meg å bli bevisst på det jeg holder på med. Vi deltar på mange måter i sorgen til de etterlatte, vi gir dem tid til å sørge og

fortelle. Det kan være frustrasjon, men også gode minner. Samtidig må jeg holde fokus på det praktiske – det er mange ting å ordne ved en begravelse. Å jobbe blant de døde kan man venne seg til. Det å stadig omgås de sørgende og deltagelse i sorgen, sliter på oss, ubevisst.

-Det er viktig for meg å skille mellom jobb og fritid. Jeg må også ha mot til å leve, og gjøre det jeg har lyst til. Problemet kan være å omgås fremmede mennesker på fritiden. Jeg kan ikke som andre "slå ut med håret" på fest. Mange ser på oss som stiller med begravelse som alvorlige personer, så vi må stadig dempe oss – i respekt. Jeg kan møte mennesker som er preget av sorg og som kjenner meg igjen. Da føler jeg at jeg ikke kan være så spontan som jeg burde vært.

-Men, jeg har interesser ved siden av jobb som gjør at jeg får koblet av. Det er fint å være sammen med kona og familien på

båttur og på hytta, - en gammel kame-
ratgjeng, en venneflokk i kirken, samt
mannskoret.

Døden kan splitte familier

-Hvordan snakker folk flest om døden?
-Svært forskjellig. Noen er helt rolige og
tar det hele med fatning, andre er
sterkt preget. Mange vanskelige ting
kan komme opp i samtalene med oss.
Slektninger kan bli uenige. Problemer
kan komme frem som har vært skjult i
årevis. Vi har "nye" ektefeller som har
levd med avdøde i flere år, mens barna
ikke har hatt kontakt. Nå skal de plut-
selig ta over hele sermoneien. Heldigvis
har vi ikke noe med arveoppgjør å
gjøre, men vi blir ofte bedt om å gi råd.

Liv etter døden?

-Mange påstår at de har sett hår og
negler vokse etter døden, og jeg tror at
det kan oppleves slik. Jeg kan ikke se på
en død kropp noe som antyder at det er
liv etter døden. Jeg tror ikke på gjenferd
og den slags, men jeg tror på en evighet
etter dette livet. Hvordan det vil arte
seg er jeg ikke så opptatt av. Jeg vet ikke
om jeg som menneske skulle greie å
forklare det.

-Er du redd for døden?

-Ja, på den måten at jeg må forlate alt
og alle jeg er glad i her på jorden. Jeg er
ikke redd for hva som møter meg etter
dette livet. Livet her på jorden er så
kort. Du kan velge å være sammen med
Gud her på jorden og i evigheten. Det er
jo en mening med at vi er her også. Gud
har gitt oss en kropp, en hjerne å tenke
med og et liv å leve for hverandre. Vi er
skapt i hans bilde.

-Så du mener at Gud er et menneske?

-Ja og nei – skaperen har skapt oss og
gitt oss liv. Jeg tror ikke på at vi har vært
amøber og tilfeldigvis har blitt men-
nesker. Det står noe høyere bak.
Mennesket har nok ikke alltid sett slik
ut som nå. Det har vært en utvikling
gjennom mange år. Jeg tror ikke at vi
f.eks stammer fra aper, men at vi likner
og at det har vært en utvikling har jeg
ikke noe problem med – men fra en
amøbe i en sølepytt? Nei.

Mye vi ikke vet og forstår

-Hva med Big Bang?

-Ja, hva med det? Kanskje var det slik vi
ville ha observert det, Guds verk – selve
skapelsesprosessen? At skapelsen,
eller beskriv det gjerne som Big Bang,
utløste utrolige krefter og dannet
grunnlaget for vårt univers, tror jeg så
gjerne. Tidsbegrepet i bibelen – at Gud
brukte syv dager på å skape verden –
ser jeg ikke bokstavelig. En dag for Gud
kan være millioner av år etter vår
begrensede tidsberegning.

-Hvorfor tror du vi er her på jorden?

-For å gjøre det beste til glede for
hverandre, kanskje? Hva som er
meningen med livet er vanskelig. Det
er ikke alltid så lett å forstå Gud. Men
det er heller ikke nødvendig å forstå
han. Jeg tror Gud ønsker at vi skal leve
nær han. Gud er kjærlighet i ordets
videste betydning. Kjærlighet er
omfattende – både det gode og det
som vi kaller tukt. For eksempel bru-
ker vi ofte tukt overfor barna våre "fy!
Ikke gjør det og det" – det er selvfølge-
lig mye kjærlighet i det.

Ikke planlegge for mye ?

-Synes du vi burde planlegge vår egen
død og begravelse?

-Nei, jeg mener ikke det. Jeg sier ikke at
det er ufornuftig. En siste vilje kan
selvfølgelig settes opp – ja, egentlig bør
man vel sette opp det for å fjerne uklar-
heter og dette kan i noen tilfeller være
til god hjelp for de etterlatte. Imidlertid
blir ikke alltid en for nøye forhånds-
planlagt begravelse vellykket. Det er
viktig for de etterlatte å være med i
denne prosessen. Jeg tror begravelse
som er planlagt til siste detalj av avdø-
de selv, tar fra familien viktige hand-
linger i sorgprosessen.

-Noen vil ha begravelse i stillhet og kan
i noen tilfeller risikere å fortie begra-
velsen. Det kan skyve folk bort – og de
spør hvorfor? Jeg mener åpenhet generelt
er det beste for alle parter.

Fortielse skaper spørsmål

-Hva med selvmord?

-Hvis disse forties i stor grad kan
mange bli sittende som spørsmålstegn.
Det er lettere for alle parter når det blir
satt ord på. Jeg er for åpenhet, men
selvfølgelig innenfor visse grenser i
respekt for de etterlatte. Sannheten
fører til færre spekulasjoner og fantasi-
historier. Sladderhistoriene rundt selv-
mord som forsøkes tidd i hjel, vokser
gjerne og kan bli til negative rykter.

-Åpenhet og ærlighet er viktig både i
livet og døden. Jeg trodde ikke det da
jeg gikk inn i Andås Begravelsesbyrå,
men jeg var faktisk oppløftet da jeg
gikk ut i snøskavlene utenfor.

JEG BESTEMTE MEG FOR KREFTEN

-”Du har lymfekreft i tinningen – med spredning til hals, under armene, mage og beinmarg. Vi vet ikke sikkert om det har spredt seg til hjernen, og det får du ikke vite før mandag.”

Dette sa legen på Rikshospitalet en fredag med en alvorstung stemme og et mørkt blikk. Det gjorde den helgen til den tyngste i Hanne Nesets liv. Spredning til hjernen? Kunne det bli verre?

Der Hanne sitter foran meg i dag - sprudlende og sunn - er det helt utrolig at hun for bare noen få måneder siden var helt slått ut av kreft.

-Jeg har aldri vært så livsglad som nå, sier Hanne – jeg er nysgjerrig på fremtiden og tørster etter å lære mer. Jeg tror min nysgjerrighet og stahet var viktige elementer da jeg sto alene med frykten og sykdommen. Jeg bestemte meg rett og slett for å bli frisk.

Motvillig sykehus

-Det begynte med at jeg hadde fått en kul i tinningen. Den plaget meg og vokste. Dette var sommeren i 2008. Jeg gikk til sykehuset og ba dem ta en vevsprøve. Jeg var engstelig for at kulen var ondartet. ”Vi tar ikke vevsprøver på det nåværende tidspunktet”, sa de og tok røntgen og blodprøver. Det varte og det rakk og kulen bare vokste. Etter et halvt år troppet jeg opp igjen, og denne gangen forlangte jeg at de tok vevsprøve. Motvillig gikk de med på det, og etter noen dager ringte legen med den alvorlige konklusjonen: Lymfekreft. Han beklaget at det hadde tatt så lang tid. Kreften hadde også spredt seg til halsen.

Dødsangst

-Det er jo slik at man straks tror at man skal dø – både blikk, stemme og holdning hos legene sprer frykt og dødsangst. Meldingen fra legen på Radiumhospitalet bare forsterket angsten. Men jeg reagerte med sinne og en sterk vilje til å overleve. Men hvordan? -Jeg fant ut at jeg måtte alliere meg med mennesker som ikke var redde, og de var ikke lett å finne. Jeg har vært mye ute og reist og truffet mange interessante mennesker på min vei. Blant annet en mann fra India som hadde spesielle evner. Han var massør som jeg, og han hadde healet meg før. Han tok faktisk kontakt med meg rett før jeg ble syk.

Viljen til å leve

-Han hadde en setning som brant seg fast i meg: You have to fight for everything. Han holdt meg oppe gjennom den vanskelige tiden – jeg fikk stadig mailer og oppmuntrende råd om mat, naturterapeut – ja, han ga meg håp. Fikk meg til å glemme at jeg skulle dø – og jeg fikk fighting spirit – jeg hadde jo to gutter hjemme som trengte meg! - Jeg gjennomgikk fire cellegiftkurer og ble skikkelig dårlig hver gang. Etter den

Å BLI FRISK FRA

Å overleve kreft ved medisinerer er én ting – å overleve med viljekraft og fokusering på positive verdier og sunn livsstil er litt annerledes. Det gir håp til mange mennesker som for tidlig blir gitt opp av leger og sykehusapparatet.

TEKST: **LEIF STRØM**

FOTO: **TOR ERIK SCHRØDER & LEIF STRØM**

fjerde var jeg nesten tom for vitaminer og mineraler og følte meg mer død enn levende. Der og da bestemte jeg meg for å si nei til flere cellegiftkurer – de gjorde mer skade enn nytte for meg.

Fokus på å bli frisk

-Jeg hadde kontakt med en naturterapeut som målte verdiene i kroppen min og fant ut hva jeg manglet. Jeg fulgte rådene hans og var hundre prosent fokusert på å gjøre de riktige valgene både når det gjaldt kosthold og trening. Visualisering er også et sterkt virkemiddel. Jeg lå ofte i sengen og visualiserte at kreftsvulsten ble mindre og mindre. Jeg fokuserte på at jeg ble sterkere og sterkere. Til slutt var kreften helt borte, og jeg fikk det helt klart for meg at jeg skulle bli helt frisk igjen.

En julehistorie

-Sykdommen var også tøff for guttene mine – og de var fantastiske hele tiden. Et eksempel: I fem måneder var jeg ut og inn på sykehuset – ofte i all hast på grunn av cellegiftplager samt sterke forkjølelser og høy feber. Lille julaften bar det inn på isolat igjen, og legene nektet meg å reise hjem julaften fordi jeg var sterkt redusert. Jeg trosset dem og skrev meg ut på eget ansvar – intuisjonen min sa meg at jeg måtte hjem til guttene denne kvelden. Mirakelet skjedde. Da jeg så hvor fint de hadde pyntet, lagd julemat – og samtidig hvor glade de var for å se meg – ble jeg plutselig helt smertefri. Vi hadde en fantastisk kveld – jeg spiste for første gang på dagevis og følte meg som verdens lykkeligste mamma. De sa det var den beste julaften de har hatt. Smertene var borte hele kvelden. Dagen etter var de der igjen.

Ett år i stillhet

-Hemmeligheten med at det gikk så bra, var at jeg hadde mot til å kjenne etter hva som foregikk i kroppen min. Jeg måtte ha stillhet for å få kontakt meg mitt indre og få kontroll igjen. Jeg

skrudde av TV og leste så å si ingen aviser på nesten et år. Jeg leste masse åndelige bøker – lærte meg alt jeg kunne om hva kroppen kan gjøre på egenhånd. Tankens kraft sto sentralt i hele prosessen.

Det var nødvendig å få ut følelsene som var stengt inne.

Her hadde jeg stor nytte av dr. Bach`s Blomstermedisin som jeg brukte under hele prosessen.

-Naturterapeuten fulgte nøye med og visste hele tiden hva jeg manglet og trengte av tilførsler.

Jeg kom over noen produkter som gjorde underverker for meg: ProArgi9 og Mistify. Ifølge naturterapeutens målinger inneholdt de akkurat det jeg trengte for å få fart på fysikken og det mentale.

Snåsamannen

-Jeg må innrømme at jeg i et av mine mest desperate øyeblikk ringte Snåsamannen. Jeg ville legge fram hele sykehistorien min og be om råd, men han bare avbrøt meg og sa: Ta det med ro. Dette går bra. Du har styrken i deg som er nødvendig. Du vil både overleve og bli frisk igjen. Hvordan i all verden kunne han vite det? Jeg er ikke i tvil om at han har spesielle evner.

-Jeg er heldig som har en nysgjerrig natur. Jeg brukte all min energi på kost, hvem jeg skulle snakke med, lese på internett og i bøker. Det som gjør meg lykkelig er å få ny kunnskap og å kunne hjelpe andre.

-Jeg er hellig overbevist om at kroppen vår er skapt for å holde seg frisk hele livet. Det er meningen at vi skal dø friske – av naturlige årsaker. Imidlertid spiser vi oss syke, blir utsatt for stress og traumatiske opplevelser – vi føres daglig med elendighet gjennom TV, radio og pressen. Alt sammen bryter oss ned lenge før det er nødvendig. Jeg tror kreft kan være en livstilssykdom fremprovosert av frykt, negative følelser og dårlig kosthold.

Mye kan forebygges

-Vi burde drive mer forebyggende arbeide gjennom positive aktiviteter, og omgi oss med positive mennesker. Egentlig er det bare små ting som skal til. Mange kreftpasienter mangler dessverre kunnskap om sykdommen. De tror cellegift er eneste vei å gå, og stoler blindt på legene. De burde stole mer på seg selv og sin intuisjon – skaffe seg mer kunnskap for å få kontroll. Ta kontakt med mennesker som har hatt kreft og blitt friske. Det aller viktigste: Unngå negative mennesker – bruk energi på de viktige tingene...og ellers LA GÅ!

Humor er viktig

-I tilfriskningen lærte jeg meg å se humoristisk på negative ting. Da jeg mistet håret og ble helt skallet, sa minste gutten min: Jeg syns du er litt søt uten hår jeg. Jeg svarte med å si at jeg hadde tatt "en Britney". (Britney Spears klypte jo av seg alt håret i en fortvilet stund). I mange måneder brukte jeg komedier og morsomme filmer og droppet Dagsrevyen og andre deprimende nyhetssendinger. Det ga meg positive følelser og jaget vekk frykten. Vonde ting har skjedd i sykdomsperioden som jeg ikke vil snakke om, men jeg har lært at den beste "hevnen" for å overvinne krenkelse er å lykkes. Stå opp og vise verden hva du er godt for!

Er cellegift kreftfremmende?

-Ja, mener jeg. Cellegiften tar både syke og friske celler. Den kjører kroppen ned og gjør den mottakelig for kreft. Men vi har et valg – uansett hva leger sier.

-I dag er jeg lykkelig. Jeg har fått livet i gave og det er utrolig spennende. Jeg er så engasjert i så mye at jeg må roe meg ned. Jeg har klart å mestre, stress, traumer og kreft – nå føler jeg at jeg kan klare alt! Nå vil jeg fokusere på livet og mennesker som gir meg noe. Jeg lever sunt, men er ingen fanatiker. Jeg lever rett og slett i takt med meg selv. Det er godt.

-Jeg må innrømme at jeg i et av mine mest desperate øyeblikk ringte Snåsamannen. Jeg ville legge fram hele sykehistorien min og be om råd, men han bare avbrøt meg og sa: Ta det med ro. Dette går bra. Du har styrken i deg som er nødvendig.

EN NY BOLIG - ET NYTT LIV

For første gang i Gatemagasinet Klars levetid, er vi på ”hjemme hos besøk. Begivenheten skjer selvfølgelig for å markere at Lars Næss og samboer Åse Kristiansen har kjøpt egen leilighet. Dette er stort for mennesker som i mange år har hatt nok med å skrape sammen penger til å dekke sitt daglige rusbehov.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **ODDMUND HARSVIK**

De aller fleste i byen har truffet Lars en eller flere ganger - sterkt ruspåvirket i sentrum av Kristiansand. Mange ganger sittende og sove på trappetrinn eller benker. Nå har han vært rusfri nesten halvannet år. Og i slutten av mars underkrev han og Åse kjøpekontrakten av en leilighet i Vågbygd.

Kredittverdige

Helt i begynnelsen av mars kom han innom Klars lokaler og fortalte at nå måtte jeg gratulere han som huseier. Han hadde kjøpt egen leilighet. Nå har han flyttet inn

-Vi er fryktelig stolte og veldig glade, sier samboerparet. De viser undertegnede leiligheten, tre rom og kjøkken, pluss en verandastue med utsikt så langt øyet rekker.

-Hvordan klarte dere dette, Lars? Det er jo ikke bare, bare å skaffe lån til bolig i dag, og jeg regner med at du ikke var blant de mest kredittverdige?

-Nei, det skal være sikkert. Men vi fikk hjelp til å fylle ut søknad om Start-lån i Husbanken av Risk. Der fikk vi jo ikke fullfinansiering, så kommunen stilte med bankgaranti til et banklån. Men med bunkevis av inkassosaker hengende over meg, var dette ikke helt enkelt. Jobben som Klar-selger gav meg imidlertid såpass inntekt, sammen med trygda, at jeg gjennom måneder med nøysomhet klarte å gjøre opp for meg. Det er merkelig så mye penger det blir til overs nå som vi ikke ruser oss mer, smiler Lars.

Fremdeles tunge stunder

Dette siste er også noe Åse bemerker. Hun fastslår av livet nå, veid opp mot

bare for et år siden, er rene himmelen.

-Det er så godt å stå opp og vite at vi har det vi trenger, vi har gjort opp for oss økonomisk slik at vi ikke skylder noen noe. Det gir selvspekt å kunne klare seg selv. Jeg tenker på tiden da jeg drakk, ofte hadde jeg ikke penger til mat en gang. Alle pengene gikk med til å skaffe noe å drikke, noe jeg kunne bruke til å flykte bort fra virkeligheten med. Nå har vi dette: Hun peker rundt i leiligheten, - og vi har hverandre. Det er nesten et under, smiler Åse og gir Lars en god klem.

De to er likevel realistiske til livet. Lars forteller at han våknet med et sterkt russug klokken 05 denne morgenen. Men gjennom å samtale med Åse om hvordan han hadde det, kom han seg gjennom de vanskelige timene.

-Vi snakket om hvor fort vi kunne rive ned alt vi nå har bygd opp. En dram kunne være nok. Og det tar vi ikke sjansen på. Heldigvis har vi hverandre, og vi lytter og forstår hverandres problemer.

Ærer Gud

Åse peker på en Bibel som ligger på stuebordet. Hun forteller at hun i denne boken finner styrke til å komme gjennom tunge dager med depresjon og angst.

-Gud sier han skal være hos oss alle dager, også de tunge. Ja, kanskje spesielt de tunge. Det er godt å vite!

Åse gir også Gud æren for å ha truffet Lars. De hadde møtt hverandre tidligere, men uten å ha blitt særlig kjent med hverandre. En kveld hun satt hos en venninne, fikk hun følelsen av at noen ville hun skulle gå en tur i Markens. For der ville hun treffe Lars. Hun tok runden, men så ham ikke.

-Jeg holder visst på å tilte, tenkte hun, og snudde seg for å gå tilbake til venninnen.

Og da så hun Lars. Lars skulle et ærend, og hun bestemte seg for at hun ikke ville følge etter han. Etter en stund fulgte hun på ny den indre stemmen som sa at hun skulle gå ned på bussholdeplassen, for der ville hun finne Lars. Hun så gjorde, og ganske riktig, der var Lars. Siden den gang har de vært samboere.

-Jeg tror at Gud førte oss sammen fordi vi skulle hjelpe hverandre, smiler hun kjærlig til Lars.

-Jeg tror også at det er en Gud som er sterkere enn oss, smiler han tilbake.

Takker KLAR og publikum

Lars er takknemlig for jobben som selger av gatemagasinet. I tillegg til at han kan spe på trygda med penger han tjener, opplever han å bli respektert på en annen måte enn hva han gjorde da han bare trasket rundt uten mål og mening.

-Jeg er veldig takknemlig for at Klar gir meg denne muligheten, men også for alle kundene som oppmuntrer meg. Gir meg gode råd og varme klemmer. Jeg føler meg sett og verdsatt, kanskje for aller første gang i mitt liv, og så lenge jeg har jobben i Klar, skal jeg klare å overholde mine forpliktelser, både overfor banken og Husbanken.

Og vi i Klar skal gjøre vårt aller, aller beste for at Lars og andre som vil komme tilbake til livet skal få beholde muligheten til å tjene penger og vinne tilbake selvspekten. Uten økonomisk støtte fra myndigheter og næringsliv, blir det imidlertid vanskelig.

VI HAR INGEN KLIENTER - BARE MENNESKER MED RESSURSER

Folk med rusproblemer, angst og fobier av forskjellig slag får nok av formaninger og velmente råd. Det de trenger mer av, er noe å beskjefte seg med – et normalisert liv med mening.

TEKST: **LEIF STRØM**

FOTO: **LEIF STRØM**

Vi befinner oss på Vegusdal gård temmelig nøyaktig seks mil fra både Arendal og Kristiansand. Et fredelig sted hvor 10-12 hester går fritt omkring og all verdens problemer synes langt borte. Etter å ha blitt vist inn i en enkel stue (bryggerhuset) og servert varm kaffe, sier Ole Morten Vegusdal:

-Her på gården gjør vi det enkelt. Alle er på lik linje – ord som pasient eller stoffmisbruker eller psykisk lidende eksisterer ikke. Vi lever side om side og har nytte og glede av hverandre. Det er jo en kjent sak at i det øyeblikk du karakteriserer et menneske ut fra en diagnose eller avhengighet blir vår innstilling en annen. Folk som kommer hit har opplevd på kroppen å bli kalt stoffmisbruker, ADHD-pasient, psykisk syk og så videre – sjelden eller aldri har de blitt behandlet og sett på som normale mennesker med ressurser.

Alle har ressurser

-Helt fra første stund fokuserer jeg kun på de ressursene hvert menneske har og prøver å dyrke frem dette. Målet med et opphold her er å sette enkeltmennesker i stand til å ta seg en jobb, gå på skole og fortsette livet så normalt som mulig. Når et menneske ligger nede så betyr

ikke det at dette er et ressursvakt menneske. Det betyr i utgangspunktet bare at totalbelastningen over tid har vært for stor.

Hva er bakgrunnen for at du har satt i gang Vegusdal Trenings- og Utviklings-senter?

-Jeg har nok en nedarvet motivasjon for sosialt arbeid med mennesker. Slekten på morssiden har vært sosialt engasjert. Min far arvet gården etter sin onkel. Vi bodde i Kristiansand på den tiden, men far følte et ansvar for å ta over gården og flyttet hit på slutten av 60-tallet. Han konsentrerte seg om skogbruk – vi eide over 5000 mål skog. På den tiden kunne man leve av skogsdrift og ta ut mindre kvantum enn i dag. Etter hvert gikk han imidlertid over til markedsføring av skogs- og landbruksmaskiner for Igland AS i Grimstad. Det medførte mye reising for han solgte maskiner rundt omkring i Europa. Hans engasjement utenfor gården førte nok til at jeg gjerne ville drive gården.

Populær gjestegård

-I 1992 overtok jeg driften og vi gikk etter hvert over til å drive stedet som gjestegård.

-Vi arrangerte kurser og hadde mange

aktiviteter som ridning, leirdueskyting, økseasting, kjøring med firhjulinger og så videre. Det var stadig overnattingsgjester på gården.

-På det meste hadde vi 20 hester her – i dag er det redusert til 12. Men jeg opererer fremdeles som guide på rideturer inne på heia, selv om det ikke er så ofte som før.

-I mange år har vi jobbet med rehabilitering av barn og unge voksne, men hele tiden "under cover" av Vegusdal Gjestegård. Vi har hatt fosterbarn og jeg har hele tiden vært engasjert i sosialt arbeid innen psykiatri og barnevern.

-Gjestegårdsvirksomheten er nå nedlagt og vi har hundre prosent fokus på trening og utvikling av mennesker som sliter. Vi legger vekt på å ha folk med forskjellig problematikk. Forskjelligheten skaper normalitet og styrke. Du vet alle sliter vi med problemer opp gjennom livet – vi opplever livskriser, men de fleste av oss kommer greit gjennom dem. De som sliter med rusproblemer, depresjoner, angst, lav selvfølelse eller ADHD kan ha vanskelig for å komme ut av det for egen maskin. Da kan det være greit å komme til et sted hvor de får hvile og andre ting å tenke på.

Hvordan finner folk dere?

Vi får som regel henvendelser fra barnevernet eller NAV – da er finansieringen grei. Men det hender også at folk kommer hit for egen maskin. Da er det verre med finansieringen. Et eksempel: Jeg "plukker opp" et menneske med psykiske problemer. Jeg gir mennesket hvile, mat og bolig – setter det i stand til tenke og fungere igjen. Så kontakter jeg NAV og ber om bistand. Da er svaret alltid NEI. Hvorfor? Fordi NAV ikke oppdaget tilfellet først. Med andre ord – å opptre som en barmhjertig samaritan her i Norge er ikke å anbefale. Eller kanskje er det å anbefale? Det kan være godt for en selv å gjøre noe uten å tjene penger også, bare man har til pålegg på skiva. Men helse-Norge er etter mitt syn kvelende, gjennomregulert av offentlig sektor. Det er kommet nye ord inn som brukerstyring og likeverd, men ordene endrer ikke holdning-

ene. Jeg går aktivt ut og finner folkene som jeg tror jeg kan gjøre noe for. Jeg har sluttet å vente på henvendelser fra det offentlige. Til det er byråkratiet for tungvint og nøden for stor.

Hva skjer her til daglig?

-Vi har felles samling etter frokost hvor vi koser oss med en kopp kaffe og gjør oss klar for dagens innsats. Etterpå er det arbeid på gården eller i skogen. Det er nyttig arbeid og folk får brukt kroppen sin. Imidlertid passer vi på ikke å presse noen – vi motiverer. Tilbudet passer selvfølgelig ikke for alle. De som mistrives på landet og på gård må nok finne på noe annet. Gårdsdriften er ikke kommersiell. Det er med andre ord ikke billig arbeidskraft vi er ute etter.

-Her bryter Lillian inn. Hun har sittet stille og hørt på samtalen. Lillian har bodd på gården en tid med sin datter. Hun kom hit som rusmisbruker – barnet

hennes bodde hos fosterfamilie og verden så helsvart ut, sier hun. Hun var usikker på alt og måtte ta bitte små skritt for å få bedring. Nå sitter hun her mer som en medarbeider til Ole Morten enn bruker. Ja, vi planlegger faktisk å lage en foredragsturne om opplegget på gården! Opplegget på Vegusdal får meg til å føle meg normal – jeg får selvspekt og en grunn til å leve igjen.

Vi vil bort fra rollespillet mellom hjelper og klient

-Hva slags mennesker har best nytte av å være her?

-Det er ikke en entydig fasit på det, men vi fokuserer på mennesker mellom 16 og 40 år. Vi kan kalle det et ettervern for rus eller forebygging. Noen som viser tendenser til å tiltrekkes av hasj- eller stoffmiljøer kan få en tenkepause her. Mange unge med bekymringsmeldinger fra politi og barnevern kan ha god nytte av en pause på landet.

-Dette stedet gir meg mulighet til å jobbe mer med folks ideoende ressurser, enn hva som er mulig i sporadiske terapeutiske samtaler. Jeg tror på psykisk trening og stabilisering gjennom vanlig liv. Jeg tror folk må trenes til å være ute av klientrollen. Mange hjelpers problem er at de ikke klarer å frigjøre seg fra helperrollen. Derved opprettholdes det som på sikt blir det ødeleggende rollespillet mellom helper og klient og som dypest sett kan klientifisere, mer enn å selvstendiggjøre. Filosofien i psykiatrien om distanse til pasienten gjelder ikke på Vegusdal. Vi har heller ingen terapisaamtaler, men tar tingene etter hvert som de dukker opp.

-Lillian – ivrig: Tenk han har flere boende her nå som han ikke får støtte for i det hele tatt. Det kaller jeg ekte engasjement! Jeg er utdannet sosionom med hovedoppgave om "empowerment" som handler om å ta livet tilbake.

Respekt er viktigere enn urinprøver

-Verdiene frihet, likhet og brorskap er viktige her. Man er ikke underlagt tvang, delaktighet og vennskap er viktigere enn kommandolinjer. Et menneske ER ikke sin diagnose eller problem. Man ER ikke en psykiatrisk pasient eller en rusmisbruker eller en kriminell. Man ER et fullverdig menneske som har et rusproblem, en psykisk lidelse, eller har begått lovbrudd. Man må se mennesket bak problemet. Det som var "meant to be". Det å gi og få tillit er mye sterkere enn enhver medisin. Astrid Skatvedt skrev i 2009 en doktoravhandling om "Allminnelighetens potensial" i forhold til blant annet rusbehandling. Det å gi respekt er langt viktigere enn urinprøver. Undersøkelser viser at mange rusmisbrukere opplever nedlatende holdninger fra hjelpeapparatet. "Nå må du ta deg sammen! Slutt ellers får du ikke

mer stønad!" Slike uttalelser skaper bare flere problemer.

Det virker!

-Prinsippet jeg jobber etter er ikke knyttet til meg som person – meningen er at det skal virke for alle, over alt – alltid: Den man hjelper er likemann eller kvinne. Det kunne vært meg.

-Jeg kan ikke love noen at alt skal bli nytt. Når jeg setter bilen min på verksted forventer jeg at den skal være funksjonell etterpå, ikke at den skal se ny ut. Litt sånn er det her. Folk kjenner seg mer samlet, har mer mot og står stødigere på egne bein etter et opphold. Det er ikke verst når man skal ut på neste etappe i livet som kan handle om jobb og nytt bosted.

-Vil du vite mer om Vegusdal Trenings- og Utviklingscenter gå inn på [www: vtu.no](http://www.vtu.no)

Fra barnematen

Jeg er så glad for at jeg er født av mamma og pappa, det må være følt å bli født av noen man ikke kjenner. (Ove, 5år)

De rike er sånne som bestemor og bestefar, de har hvitt hår og kan kjøpe hva de vil. Mamma og pappa har svart hår, men så er de mye fattigere også. (Janne 6år)

Søsteren min er flyvertinne, derfor flyr hun rundt med små flasker i hånda og leter etter noen som vil drikke de. (June 5år)

"Du må ikke stå der!! Du må gjemme deg bak skuret så vi ikke vet hvor du er!!" (Esther 5år)

Voksen: Har du kjæreste?
Barn: Nei, jeg skal ikke ha kjæreste i barnehagen
Voksen: Hvor skal du ha kjæreste hen da?
Barn: Når jeg skal bli stor, skal jeg gå langs veien å finne meg en!

"Anders, vet du hva? Bestefaren min døde når han var 10 år"

I de ti bud skal du ikke:
Du skal ikke ljuge. (Halvor, 6 år)
Du skal ikke stjele fra de fattige hvis de ser det. (Frida, 6 år)
Du skal ikke herde sin farmor så hun kommer til himmelen. (Caroline, 7 år)
Du skal ikke bølge. (Halvor, 6 år)
Du skal ikke begjære din ektefelle eller andre arbeidsfolk. (Christian, 9 år)
Du skal holde sammen i tykt og tynt. (Kim Andre, 7 år)
Du skal ikke slå noen bak deres ryggmarg. (Oscar, 7 år)
Du skal bare slå noen som deg selv. (Runa, 8 år)
Du skal ikke bakvaske noen som du absolutt må. (Henriette, 7 år)
Du skal oppbevare din tasse. (Christian, 8 år)
Du skal ikke holde sammen i tykt og tynt. (Kim Andre, 7 år)
Liten tue kan velte stor tuss. (Thomas Andre, 7 år)
Du skal høre på moren din bruker. (Thomas Andre, 7 år)
Du skal bevare deg vel. (Kristin, 8 år)

Jeg satt på en benk sammen med ei jente som helt plutselig sier : "Du er ganske ren i øret ditt du"

Politidama : "Hva er det politiet gjør?"
Gutt : "Han stjeler tyver"

Disipler er noe vi har i halsen som ligner på mandler, men som heter polypper. (Rita 5 år)

Maria var gift med Josef, men så ble hun gravid med en fallende engel. Derfor måtte de kjøre eselet helt de kom til et ungdomsherberge. Men der fikk de ikke komme inn. Til slutt måtte de bo i en gammel, råttent låve som en eller annen bonde eide, og Jesusbarnet måtte ligge oppi en skål mens eselet fremdeles stirret på ham. (Arild 6 år)

Da det ble julaften og julestjerna lyste over jomfru Maria mens hun vasket trappa, skrev Alf Prøysen "Julekveldsvisa". (Svein 5 år)

Når det er jul feirer vi med surkål at Jesus ble født mellom en krybbe og et esel. (Vidar 5 år)

ETTER DØDEN, MEN FØR DET EVIGE LIV, KOMMER BEGRAVELSEN.

TEKST: **ARVID BERGSTØL**
ILLUSTRASJON: **ARVID BERGSTØL**

Jeg har vært en god del ute av form den siste tiden og da har jeg lett for å bli deppa og utilnærmelig, tungvint å prate med, treg i tanken, kun i nærkontakt med selvmedlidenhet og selvopptatthet. I en telefonsamtale med min datter nevnte jeg at jeg ikke var i form og sa i samme rennet: "Det har kanskje noe med alderen å gjøre."

Hun svarte hensynsløst: "Ja, men du er jo gammel!"

Faen tenkte jeg, hun har jo rett, jeg er jo gammel. Selv om jeg ofte sier til speilbildet mitt: "75 år er vel ingen alder!" Men 75 år er jo tross alt det, spesielt hvis en har en del diagnoser som daglig må medisineres.

Nei, pokker ta, ingen av oss lever jo evig. En dag er det slutt og da gjenstår begravelsen. Hvordan skal den arte seg da?

Jeg har hatt en god del venner og bekjente gjennom årene som jeg har fulgt til deres siste hvilested og det er sørgelig å se hvor tynt det etter hvert er blitt med venner. Jeg har liksom ingen igjen å mimre sammen med. Dukke ned i felles minner og "husker du den ganga?" og så le sammen. Det er så mye som blir borte når gode venner dør og det kjennes veldig trist og mer ensomt hver gang. Men rart nok er det i begravelser jeg treffer bekjente fra tidligere tider, og da hender det jeg tenker:

"Jøssenavn – lever han enda? Eller hun?" Og så hilser vi og sier at det var da hyggelig, kan vi ikke treffes til en kopp kaffe snart? Jo da, visst skal vi det, men vi gjør det aldri.

Jeg har kanskje et makabert sinn, men jeg har alltid hatt mye glede av å rusle rundt på kirkegårder både her hjemme og i utlandet, spesielt de katolske som har en helt annen sans for overdådighet av engler og Mariaer og staffasje enn vi har kultur for på våre kirkegårder, hvor det kan stå på en gravstein: "Her hviler telegrafassistent Gunnar Bentsens hustru Gunda," eller "Fyrvogterassistent Mathiesen" osv. En periode var det viktig at titler måtte være med på gravstenen for å kunne hevde seg i det evige liv og kanskje være til litt stolthet for etterslekten. Personlig tror jeg ikke det hjalp særlig å komme til Perleporten med sånne fagbrev. Der er det nok andre spørsmål som må besvares.

Den første begravelsen jeg husker i mitt liv, fikk jeg ikke lov å være med på. Det var da min mor døde og jeg var seks år. Familien tok den idiotiske avgjørelsen at jeg måtte være hjemme alene, for det kunne vel hende at mitt barnesinn kunne ta skade når mamma ble senket i jorden. Men den ganga gikk gravfølget fra sykehuset til kapellet rett forbi huset vårt og der stod jeg bak gardinet i ensomhet og så min far, brødre, bestemor, tanter og onkler, naboer og venner følge etter døden og hesten som dro den staselige vognen med den hvite kisten til kapellet. Da familien kom hjem og stille fordelte seg rundt smørbrød, kaker og kaffe, var jeg holdt utenfor det hele. "Du kan være glad du slapp", hvisket min bror, mens jeg syns det var et åndelig ran å nekte meg begravelsesseremonien. Jeg ble for alltid et viktig minne fattigere.

Den andre begravelsen var bestemor som jeg nå bodde hos. Hun døde i sin egen seng etter et lengre sykeleie hvor huset var okkupert av tristhet, tungsinn og "hysj – ikke bråk". Da hun døde ble hun stelt og lagt i en kiste som ble plassert oppå stuebordet hvor den stod på "lit de parade" noen dager, mens familie, venner og naboer kom og tok farvel med bøyde hoder og en blomsterkvast. Det jeg husker best er at jeg sov i naborommet, hvor jeg lå mesteparten av natten og lyttet til hva døden holdt på med der inne hos bestemor.

Det var en lettelse da hun ble begravd.

Etter at min mor døde flyttet min far fra sine sønner og giftet seg på nytt. Det er en lang historie som jeg hopper over her, men det

gikk mange år før jeg på nytt fikk en slags kontakt med min far. En kontakt jeg egentlig hadde problemer med å takle, men etter at han fikk hjerneslag, ble jeg av samvittighetsgrunner, tvunget til å besøke ham i hans elendighet. Kanskje blir det siste gang, tenkte jeg. Men da hans kone også døde fikk han plass på sykehjemmet i Elvegt. hvor han fikk leve i utrolige 26 år. Han snakket av og til om sine koner. Om mamma som han var bitter på, og om sin andre kone som hadde gitt ham så mye glede. Jeg kjente en bitter ild inne i meg når han nedvurderte mi mor og snakket skitt om bestemor.

"Du da?" tenkte jeg, "som stakk fra ansvaret for dine sønner."

Flere gang i året kjørte jeg ham til hans kones grav på Oddernes kirkegård. Han la ned blomster, satt en stund. Poengterte rørt at det var her, under samme stein som henne, han ville begravnes.

Men da han omsider døde løy jeg, både overfor Gud, prest og begravelsesbyrå, da jeg bestemt sa han ønsket å dele grav med mi mor. Slik fikk jeg min vilje.

Jeg står ved mine foreldres grav en gang i blant. Ofte dukker min dårlige samvittighet opp og jeg sender en stille bønn om tilgivelse ned til min far. "I dag ville jeg gjort annerledes," sier jeg til ham, "for livet har lært meg hvor viktig det er å respektere andres holdninger og ønsker. Men du skulle skrevet hva du ville. Lagt det i bankboksen. Så hadde jeg sluppet å ha dårlig samvittighet."

Min kjære samboer som døde for to og et halvt år siden hadde, flere år før vi traff hverandre, notert hva hun ønsket. Hun var medlem av Humanetisk Forbund og ville begravnes etter deres ritualer. Det som gjorde meg usikker var at hun hadde forandret syn på en god del de siste årene. Hun hadde, uten å bli mildere stemt mot teologien, fått en del nye tanker om Gud som hun så i et lys av kjærlighet.

I denne ånd spurte jeg derfor Humanetisk Forbund om Rosenkorset, som Kari var medlem av, kunne holde en liten seremoni i kapellet, men det ville Humanetisk Forbund ikke ha noe av. Da ville de trekke seg fra det hele. Det var overraskende. Uansett, - humanetikerne laget en veldig fin begravelse for Kari og da urnen ble satt ned fjorten dager senere holdt Rosenkorset en nydelig liten seremoni på kirkegården.

Nå tenker jeg sånn:

"Ikke pokker om jeg vil være et anonymt, likegyldig og umællende lik for mine barn. Jeg vil skrive ned litt om mitt åndelige ståsted nå mens jeg lever. Så slipper de å stresse med unødvendige spekulasjoner om begravelsen."

Nå har jeg gjort avtale med en venn som skal forrette, med Jølstads begravelsesbyrå om praktiske ting, kiste og urne etc., skrevet en orientering til min prest, notert noen ønsker om sang og musikk, ja til og med fyllet i bløtkaka har jeg beskrevet med inderlighet.

En dag ringte Jølstad og sa en journalist i Aftenpostens Lørdagsmagasin ville ha kontakt med mennesker som hadde planlagt sin begravelse. De hadde oppgitt meg. Da journalisten ringte sa jeg hvorfor jeg planla min avgang: "Jeg er nemlig alkoholiker, tørrlagt i nitten år. I løpet av disse årene har jeg vært innom mange tanker. Som aktiv alkoholiker levde jeg åndelig sett bevisstløst. Uten tilknytning til alvorlige ting, men nå som edru er det blitt viktig for meg å ha et bevisst forhold til tilværelsen. Og siden døden er en avsluttende del av livet ønsker jeg å være bevisst også omkring den. Derfor har jeg planlagt begravelsen." Journalisten takket for samtalen. Jeg har aldri hørt noe mer.

Men engste deg ikke for døden;
som oftest er den lett:
Dü vil bare hvile en stund
fordi dü er så trett.
Du sovner inn, og dü sover.
Da er det over.

ARNULF ØVERLAND

5 SPÅ GATA

Vi spurte fem på gaten om følgende: Tema for dette nummeret er "liv og død". Kan du beskrive mellomspillet mellom fødsel og død, det å leve?

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **ODDMUND HARSVIK**

Marianne Tømmerstø

1.

-Først og fremst tenker jeg å omfavne mine nærmeste og kjæreste med kjærlighet. Ta vare på dem og gi av det jeg har å gi. Så tenker på min tro på Gud og hans ord, jeg ser at dette livet er en overgang til det neste. Mine erfaringer og de valg jeg foretar i dette livet, blir avgjørende for hvordan jeg har det.

Tove Kvadraturen

2.

-Jeg synes det er vanskelig å leve. Hver dag våkner jeg med en lengsel etter noe, noe udefinerbart jeg ikke klarer sette ord på. Jeg går i kirken, tenner lys og ber Gud veilede meg frem til et svar. Men det får jeg ikke. Jeg tror det mest riktige vil være å beskrive mitt liv som en søken etter noe større enn det jeg har funnet.

Mette Grim

3.

-Livet består av faser, der vi har ulike behov og ulike mål. Nå som jeg er blitt mor til to, er det annerledes enn hva det var da jeg var i tenårene. I dag er det viktigste i livet og legge til rette for at de skal få en god start, og ellers gjøre det beste ut av det meste.

- "Man skal ikke plage andre. Man skal være grei og snill. Og for øvrig kan man gjøre hva man vil". - En veldig grei leveregel!

Ulf Kristiansand

5.

Målet mitt i dag er å prøve å legge til rette for en god pensjonsalder. Jeg kan ikke bestemme hva jeg skal bli født inn til. Men som voksen kan jeg foreta valg som blir avgjørende for resten av mitt liv. Livet består av erfaringer, tuftet på slike valg.

Thomas Oslo

4.

Livet mitt handler om de som kom før meg, jeg som er, og de som kommer etter. Jeg vil bygge en karriere og et liv jeg er fornøyd med, slik at jeg kan ta vare på både barna jeg får, og bidra til at mine foreldre får den hjelpen de har behov for i alderdommen. Mitt liv omfattes av flere generasjoner, som alle har stor betydning for meg.

1.

2.

4.

3.

5.

MANGE GODER PÅ VÅR JORD -
KOMMER DU TIL DEKKET BORD.
MAKT ER PENGER - STORE ORD
NOEN VET NÅ RIKDOM GROR.

LYKKEN HAR SÅ MANGE VEIER
GLEDER OVER HVA DU EIER.

LIVET ER DEN STØRSTE GAVEN
HVER EN DAG KAN BLI EN SEIER.
HAR JEG NOK - SÅ JEG KAN LEVE
TENK HVIS NOEN KUNNE DELE!

ASRID SKEIE

GI AV DEG SELV - DU HAR MYE Å GI.
DIN GRÅDIGHET ER DER OG DET ER FORDI.

VI VIL GJERNE HA MER AV DET VI KAN FÅ.
HVIS VI KUNNE DELE VIL KJÆRLIGHETEN RÅ.

DU GLEDER DIN NESTE MED BARE ET SMIL.
MED EN HJELPENDE HÅND KAN VENNSKAP FORBLI!

ASRID SKEIE

ÅRETS FATTIGMANN

Den første Klar-prisen, "Årets fattigmann" er delt ut.

Stiftelsen Klar oppfordrer leserne i Agder om å sende inn tips til kandidater for Årets fattigmann 2010. Kandidater skal komme fra de kommunale miljøene i fylkene, politikere og embetsmenn/kvinner som har utmerket seg, bidratt til å bedre vilkårene for vanskeligstilte på en god måte.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **TOR ERIK SCHRØDER**

Fredag den 19. mars, kl. 14 ble Klar-prisen, "Årets fattigmann" for 2009 delt ut i Frivillighetens hus i Solbergveien 14, Eg. Prisen vil fra nå bli delt ut hvert år til den politiker eller embetsmann/kvinne i Agder som utmerker seg ved konkret å ha fått til positive endringer for vanskeligstilte, og som viser et personlig engasjement for å gjøre en forskjell for denne gruppen. Vi ber befolkningen i ulike Agder-kommuner tipse oss om fremtidig verdige.

Prisvinneren for 2009 skiller seg ut på alle måter. Byombudet for Kristiansand, Kim Henrik Gronert, har gjennom et personlig engasjement, saklig argumentasjon fått konkretisert kommunenes plikter og bostedløses rettigheter. Både retten til og krav til kvaliteten på dette tilbudet, innenfor lov om sosiale tjenester. Nav § 27 (gamle lovs §4,5), og hans arbeid generelt for vanskeligstilte. Han har engasjert seg, vært tydelig, benyttet seg av sin juridiske kompetanse og fått gjennomslag. Ikke bare for vanskeligstilte i Kristiansand, men for alle som sliter, verken eier eller leier bolig over hele Norge

Under overrekkelsen, takket Klar-leder, Oddmund Harsvik, prisvinneren for et godt samarbeid, og for god juridisk veiledning. Prisen består av en unikt diplom, tegnet av illustratøren, skribenten og kunstneren Arvid Bergstøl,

pluss et maleri av bildekunstneren Jelena Smefjell, et maleri kalt "Klar".

Kim Gronert takket for prisen med følgende ord:

"Jeg blir ydmyk og setter veldig pris på å få prisen. Det har blitt seks år som ombud og det har vært en spennende reise. Det har gjort noe med min forståelse av offentlig sektor og de utfordringer som spesielt svake grupper møter er blitt endret. Jeg kan klart si at jeg ser annerledes på det nå enn da jeg var trykkesjef."

De aller viktigste utfordringene:

- utfordre systemet på hvordan de tenker
- utfordre systemet på hvordan de møter brukere som ikke er A4
- utfordre systemet på hvilke rettigheter de mener at de er forpliktet til å gi.
 - I forhold til regelverket
 - I forhold til økonomi (dårlig økonomi – grupper kjemper seg imellom om hjelp – hvem bistår de svakeste gruppene).

Det har skjedd en del siden jeg begynte:

- ca 8 - 10 kommuner har ombudsordninger (det er gjort mye erfaringer – alle er entydige på at det er bruk for ombud)
- Gatejuristen etablerer seg i stadig nye kommuner

• Pasient- og brukerombudene har fått nye myndighetsområder og for spesielt brukergruppen til KLAR så har jeg forventninger om at etablering av ombud for hele helstjenesten – både statlig og kommunal vil føre til at man får fokus på om tilbudet er godt nok.

Noen ord i forhold til Kristiansand kommune:

- Jeg syns kommune og politikerne skal ha ros for at ombudsordningen ble etablert og med det frie mandat som jeg har hatt
- Det er gjort en avtale med Pasient- og bruker ombudet om å opprettholde ombudsfunksjonen i forhold til økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven (Bruk dem - de er flinke)
- Gatejuristen blir etablert i løpet 2010 – da vil dere - hvis det samme skjer her som i Oslo - kunne få bistand fra kjempeflinke jurister i deres saker.

NB: Byombudsordningen stilles i bero fra nåværende ombuds avgang første mai 2010, og vurderes på ny når stortinget har ferdigstilt arbeidet med alternative rettshjelpsordninger for denne gruppen".

Jeg blir ydmyk og setter veldig pris på å få prisen
Kim Gronert

DØDEN OG PIKEN

TEKST: **ODD VOLDEN**
ILLUSTRASJON: **ARVID BERGSTØL**

I

Jeg er oppvokst i et hjem med klaver. Min mor og min bror spilte fint, men det var min søster som var familiens håp. Hennes karriere nådde sitt høydepunkt da hun leverte en prikkfri og følsom framføring av et stykke av Per Egil Hovland i den lokale idrettshallen på midten av syttitallet.

Min egen karriere som klassisk pianist ble atskillig kortere. Jeg begynte å ta pianotimer i januar det året jeg gikk i åttende klasse. Tre måneder senere var karrieren over. Når vårsola blenkte og gresset ble grønt nok til at fotballskoene kunne tas fram igjen, sviktet jeg pianolærerinnen, puttet det røde noteheftet til Carl - Bertil Agnestic i pianokrakken og lot beina og ballen overta.

Til tross for barneår med levende musikk i heimen og jevnlige doser klassisk musikk på den ene radiokanalen som fantes, tok det lang tid før jeg ble fortrolig med klassisk musikk i en slik grad at jeg fant på å kjøpe klassiske plater.

Men en dag fant jeg ut at jeg skulle ta min mor med i operaen. Møtet med Tosca ble så overveldende at jeg lørdagen etter gikk til Norsk Musikkforlag på Karl Johan for å kjøpe en plate med musikken. Og fortsatt vet jeg knapt vakrere musikk enn den jeg hører i første akt av Tosca.

Det måtte imidlertid en ny konsert til før jeg begynte å kjøpe klassisk musikk like regelmessig som jazz. Noen år etter mitt første besøk i operaen inviterte en venninne meg med i Oslo Konserthus. Vi hørte Mahlers 1. symfoni, og dermed var jeg, om ikke frelst, så i hvert fall solgt.

Det var på denne tida plateselskapet Naxos slo gjennom med sin omfattende produksjon av lavprisinnspillinger. Dermed var det mulig også for folk med lave inntekter å bygge opp en platesamling uten å måtte la det gå både vinter og vår.

II

Naxos har tydeligvis tilpasset seg den nye situasjonen på markedet for innspilt musikk. Ikke vet jeg hvor pengene ligger i dette, men alle som har et nasjonalt biblioteklånkort og tilgang til internett, kan nå kostnadsfritt høre på et enormt utvalg av klassisk musikk gjennom Naxos Music Library.

Jeg finner en innspilling av Piken og døden i biblioteket til Naxos, setter den på og slår opp i nettleksikonet: Verket er komponert i 1824, etter at Schubert led seg gjennom alvorlig sykdom og innså at han ikke hadde så lenge igjen å leve.

Musikken er fortettet og dramatisk så det holder. Man kan diskutere i det vide og det breie om kunsten representerer en løsning på eller en flukt fra livets fortredeligheter, men når døden banker hardt nok på, blir vel de fleste av oss eksistensiellister.

III

Eller omvendt. For noen blir den eksistensielle smerten så voldsom at de ikke orker venter til døden banker på.

Hovedsaken i Dagbladets Magasinet siste lørdag i februar handler om at over 200.000 indiske bønder har tatt livet sitt de siste tolv årene. Selvmordstallene blant indiske bønder øker, til tross for at antall bønder totalt synker. Bøndene gir opp i kampen mot internasjonale selskaper som spiser seg inn i jordbruket.

Saken om selvmordene blant indiske bønder er hovedsaken i Magasinet denne lørdagen i februar. Men på forsida finner vi ikke en gang et hint om tragedien. Forsida er i stedet viet komikeren og journalisten Bård Tuftte Johansen, som slår fast at "det er til tider ufattelig kjedelig å være far". I møte med slike prioriteringer man blir inderlig flau over å være norsk.

III

Men det skjer triste ting på Sørlandet også. En politimann i tjeneste er drept. Helsetilsynet gransker selvmord begått av pasienter under behandling i Klinikk for psykisk helse.

Det er ikke vanskelig å forstå at det blir store oppslag når en politimann mister livet under en pågripelse. Mennesker som påtar seg

farefulle oppdrag på vegne av fellesskapet skal anerkjennes. Deres pårørende skal ivaretas. Et anslag mot en offentlig tjenestemann er et anslag mot oss alle.

Men om man sammenlikner politidrapet med selvmordene i Klinikk for psykisk helse, er det likevel grunn til å stille spørsmål ved medias ressursbruk. Svikt i helsevesenet er også et anslag mot fellesskapet. Likevel er journalistikken veldig mye svakere, både kvantitativt og kvalitativt, når det kommer til selvmordene i klinikken enn det som gjelder for politidrapet.

Det er mange årsaker til at det blir slik. Politidrap er heldigvis sjeldne i Norge. Derfor oppleves det som desto mer dramatisk når det skjer. Når politifolk dør i tjeneste, aktiveres alle politi og røverhistoriene vi har fått med oss fra barnsben av. Fra kriminallitteraturen, filmen og virkeligheten vet vi at politifolk og journalister står i et spesielt forhold til hverandre. Det er vanskelig å tenke seg en avisredaksjon uten politiloggen.

Men at det er slik, betyr ikke at det bør være slik. Det er trist og uverdigg at forholdene i Klinikk for psykisk helse, en av Sørlandets største bedrifter, ikke blir viet mer oppmerksomhet. Halvparten av alle nordmenn og -kvinner vil før ellers siden bli berørt av psykisk uhelse. Og satt helt på spissen: kanskje hadde politiyrket vært mindre farlig om folk hadde fått adekvat behandling for sine problemer fra dag en?

Det er all grunn til å bruke mer ressurser på kritisk journalistikk overfor Klinikk for psykisk helse. Når klinikkssjef Anders Wahlstedt sier at "det å snu tenkningen til 1500 mennesker er en stor oppgave" finnes der mange mulige oppfølgingsspørsmål:

Hvorfor har det tatt så lang tid å systematisere og snu tenkningen? Hva er blitt gjort så langt? Hvilke ledere og stabsfunksjoner har hatt ansvaret for det som er blitt gjort? Hva slags kompetanse har disse? Er tjenestene optimalt organisert med hensyn til å gi pasientene håp og livsmot? I hvilken grad er Universitetet i Agder og andre eksterne kompetansemiljøer trukket med i kvalitetsforbedringsprosjektene i klinikken?

En av de mest rutinerte behandlerne i Wahlstedts klinikk uttalte nylig at "fag gir kun mening sammen med erfaring". Hvorfor får brukerrepresentanter kun bidra på systemnivå, mens de knapt lyttes til på tjenestenivå?

Dersom det begynner å halte for Start når vi kommer litt ut i fotballsesongen, vil vi igjen se at hver stein snus for å finne ut av hva det er som eventuelt går galt, og vi vil få dette brettet ut i detalj over flere sider hver dag til alt går på skinner igjen. Avisa har til en hver tid full oversikt over og sterke meninger om klubbens indre liv og disposisjoner.

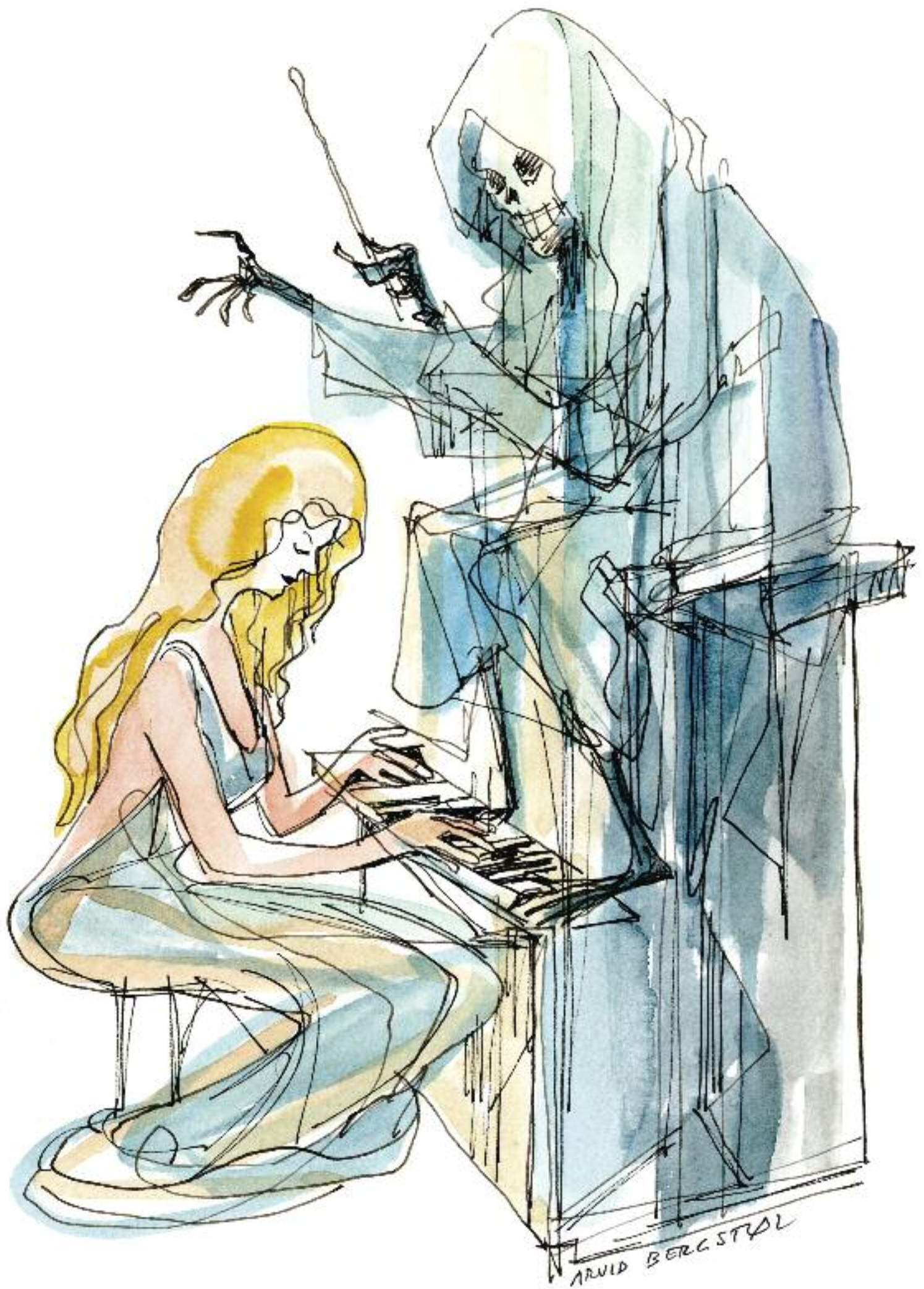
Når mennesker tar livet av seg, eller på annet vis lider unødigg fordi tjenestene ikke fungerer, nøyer man seg med å la direktøren for det hele lire av seg de samme unnskyldningene hver gang. Dette følges opp av en forutsigbar lederartikkel i avisa, og så skjer det lite og ingenting før det igjen går galt.

IV

I en pause i skrivingen åpner jeg en e-post fra min venn T. Han er innlagt til behandling i Klinikk for psykisk helse. Han skriver at Trine er død. Trine har vært under behandling i samme klinikk lenge. Jeg visste at Trine led av en livstruende somatisk lidelse, men det er likevel et sjokk å få beskjeden.

Jeg møtte Trine første gang hos en felles venninne og har senere truffet henne mange ganger. Hun hadde et svært vanskelig liv. Hun vil ikke få avisoppslag der familie, venner og naboer utbasunerer at hun var en ener og et fantastisk menneske. Hun får neppe noen nekrolog.

Jeg klikker meg fram til en ny innspilling av Piken og døden. En fransk kvartett spiller Schuberts tilstedeværende og omsorgsfulle toner. Det faller noen tårer på tastaturet. Trine hadde verdens vakreste smil. Det klarte ikke livet å ta fra henne. Det skal ikke døden få ta fra henne heller.

SLADDER GAV SINNSYKEDIAGNOSE

Ut fra opplysninger en psykiatrisk overlege fikk fra en bekjent, erklærte han en mann for sinnsyk. Den bekjente hadde sine opplysninger fra sin datter og sms- og brevkontakt hun hadde med mannen.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **SØRLANDETS SYKEHUS**

Pasient- og brukerombud, Eli Gotteberg, sier til Agderposten at sykehuset ikke hadde rett til å opprette journal på denne mannen, fordi han ikke hadde bedt om hjelp. Hun er forbauset over at sykehuset stilte seg bak legen i denne saken.

-Sykehuset tok ikke tak i saken, men prøvde isteden å forsvare overlegen. Her har en frisk pasient blitt ærklært sinnsyk. Sånt skal ikke skje i psykiatrien.

Mannen ble kjent med denne saken via

sin fastlege. Psykiateren mente at innholdet i sms og brevene kunne bære bud om psykose «alvorlig sinnslidelse, personlighetsavvik, eventuelt i kombinasjon med rusmiddelmissbruk». Psykiateren slo opp mannens somatiske pasientjournal ved sykehuset for som han sa, å finne navnet på mannens fastlege. Fastlegen innkalte mannen til et møte, og han bøe dermed kjent med diagnosen som var satt på ham. Fastlege fant ikke holdepunkter for psykiaterens diagnose. Helsetilsynet finner

at overlegen har handlet uaktsomt, på en måte som gir grunnlag i å gi ham en advarsel.

Fordi Fylkeslegen mener at også sykehusets ledelse han sviktet i oppfølgingen av saken, vil Helsetilsynet i Aust-Agder ikke anbefale Statens helsetilsyn å gi overlegen en advarsel.

Sterk kritikk

-Den psykiatriske overlegen har uttalt at han følte seg tvungen til å gjøre noe, og det var vi ikke enig i, i forhold til alm-

innelige tolkinger i Pasientrettighetsloven og Helsepersonelloven. Det er strenge regler for hvordan man kan gi helsehjelp uten samtykke. Psykiateren henviser til nødssituasjon, men der er vi heller ikke enige, sier jurist og seniorrådgiver hos Fylkeslegen, Lasse Svendstrup Andersen, i følge Agderposten.

Det ble videre slått fast overfor psykiateren:

-Pasienten journal ble åpnet for innsyn uten at dette ble innhentet samtykke, eller at det finnes noen henvendelse eller anmodning om helsehjelp.

-Uten pasientens viten, har du skrevet journalnotat på pasienten

-Du har uten pasientens samtykke sendt opplysningene videre til fastlegen.

-Av klagen fremgår det at du blant annet skal ha skrevet følgende: «Det synes å dreie seg om en avstandsforel-skelse, men i en form og med et innhold som (etter min vurdering) kan bære bud om psykose». Hvilket grunnlag er det for å sette diagnose av en så alvorlig karakter på en pasient som du ikke har møtt og observert, eller snakket med?

Avdelingsleder, Oddvar Sæther ved psykiatrisk klinikk i Arendal, sier at de tar kritikken til etterretning.

Gatemagasinet Klar har fått innsyn i et brev fra den samme avdelingslederen som forteller at sykehuset har mer å gripe tak i:

Tilfeldig pasientvern

”Vi er nå på det nærmeste ”lagt over på ny plattform”.

Jeg har en stor bekymring ang filer/dokumenter som over tid er blitt lagret feil. Dette gjelder sannsynligvis for ansatte i alle avdelingene i KPH.

Det ligger en stor mengde pasientsensitive dokumenter fritt tilgjengelig for innsyn fordi medarbeiderne i sin tid lagret disse feil. Dokumenter med pasientnavn, brev som er sendt, opplysninger fra attester/erklæringer osv ligger lagret i fellesmapper og utgjør en stor risiko for at vi bryter taushetsplikten og journallagringskravet.

Senest i dag ble jeg uforvarende eksponert for et brev som ikke burde ha sett, men som jeg i leting etter andre dokumenter i et fellesområde kommer over. Dokumentet var åpenbart lagret på feil sted i vårt datasystem og det var ikke merket slik at jeg kunne bli advart om å ikke åpne det. Det burde vært lagt inn i DIPS og aldri på sykehusets andre stasjoner.

Som eksempel er dette svært bekymringsfullt. Det finnes tallrike andre eksempler. Jeg har systemansvar innen PSA for at slik feillagring ikke skal skje, men det vil være umulig uten en felles strategi innen KPH å få orden på dette. Med skrekk og gru ser jeg for meg at vi får et tilsyn som avdekker dette.

Jeg ber om at saken tas inn til enten ledermøtet eller kvalitetsråd til videre behandling.

*Vennlig hilsen
Oddvar Sæther”*

Foto: christinaheaston.files.wordpress.com

PÅ SYKE- HJEMMET

Inne i det store, rengjorte rommet lå mor. I det minste skyggen hennes. Det lille mørknede ansiktet var blitt så ukjennelig markert. Øynene ble av den grunn større. De krokede fingrene lå med sin hvite hud pent foldet på det solrene dynetrekket. Øynene åpnet seg og så på meg. Jeg tok henne varsomt i hånden og sa med tykk stemme: Hvordan har du det? Hun visket: Hva sier du? Jeg gjentok: Får du i deg mat? Hun svarte? Jeg kan ikke holde det. En sykepleier kom med melk og sugekopp. Noen minutter senere kastet hun opp.

Hun rettet seg opp litt og spurte: Står det bra til der hjemme? Jeg svarte: Takk, bare bra med oss. De store øyne lukket seg. Jeg kjente klumpen i brystet vokste. Her lå den snille mora mi og visnet i det kommunale sengetøyet. Hodet hennes nesten druknet i den store puten. Hun var verken våken eller i søvn, bare resignert. For hun visste vel at avgangstiden nærmet seg. Fluene lekte seg med plantene i vinduskarmen. Rundt henne var veggene muslinggule og gardinene blodrøde. Rosekvistene i tinnvasen var knapt vakre mer. To brusflasker og tre bananer stod urørte på nattbordet. Bare ta dem med deg, hvisket hun. Hun grep meg i hånden. Overraskende sterkt. Du må hilse så mye til alle der hjemme, sa hun. Jeg strøk henne varsomt over de syltynne skuldrene og det sølvhvite hodet. A, det kjennes vel godt! sukket hun. Takk skal du ha, gutten min.

Jeg kjente klumpen sperret veien for hva jeg hadde på hjertet. Avskjedsordene ble bare utydelige lyder. Men jeg fikk i det minste lest fra Davids salme 23 for henne. Jeg kjente samvittigheten trengte det. Først utenfor døren til sykehjemmet løsnet klumpen. Og tårene kom. Rundt meg stod aprildagen i blomst. Det duftet av vår og grotid her ute. Slik er det altså å dø! tenkte jeg. Så underlig slik! Jeg vil siden alltid huske de dansende fluene og mors store øyne når hun så på meg og visket: Takk skal du ha, gutten min! Men det var jo jeg som skulle ha takket.

Åsmund Olav Unhjem

FEILDIAGNOSTISERING AV EN "SERIEMORDER"

Sture Ragnar Bergwall best kjent som Thomas Quick, ble født den 26 april 1950 i byen, Falun, i Sverige. Han er i de to siste ti årene blitt kjent som Skandinavia største seriemordere.

TEKST: **NATALIA B. HARSVIK**

ILLUSTRASJON: **REMI THORESEN**

Sverige har siden 1990 brukt enorme skattepenger på å etterforske Thomas Quick i forbindelse med ca 15 til 20 draps- og forsvinningsaker i Sverige og Norge. Quick har hele tiden hevdet seg skyldig i alle sakene. Dette til tross for at det aldri har blitt funnet tekniske beviser på at han er den virkelig skyldige i noen av sakene.

Det hevdes at Sture var rusmisbruker, og at han blant annet var sterkt neddøpt da hans alterego, "Thomas Quick", ble "født". Dette skjedde under en rekke med terapitimer. Det er også under disse terapitimene at Sture skal ha hevdet å ha begått alle ugjerningene sine.

Jeg er langt fra alene om å påstå at svenske myndigheter har tabbet seg grovt ut i denne saken. Bevisgrunnlag av menneskerester, viser seg å være trepinner. Det har hele veien vært tydelig at "Quick" ikke har vært i stand til å begå de fleste av disse handlingene. Tvertimot har flere fagfolk reist tvil om både bevisene og tilståelsene. Myndighetene har bygget sin dom på et sykt menneskets fantasier.

I tillegg til at de med stor sannsynlighet har fengslet feil drapsmann, har de også gitt svært mange familier grunnløst håp om at saker der de har levd i

uvisse, nå skal være løst. Når det så vises at beinrester etter Therese var trepinner, knuser de familienes håp om at politiets arbeidsmetoder noen gang skal finne frem til hva som virkelig skjedde med deres kjære.

Inger-Lise Johannesen, moren til Therese, mener at politiet har opptrådt arrogant og bastant når de hele tiden har hevdet at det er "Quick" som har drept hennes datter.

- Jeg er sint på politiet som har etterforsket saken. Det mest sannsynlige nå er at det var en annen mann som tok Therese, sier hun til avisen VG.

Svenske myndigheter og psykiatere har utnyttet en syk man. Det er helt åpenlyst at Sture Ragnar Berwall lider av en psykiatrisk tilstand som gjør at han trenger mengder med oppmerksomhet.

Denne tilstanden, blandet med sterke medikamenter som han har fått av psykiatere, bidrar til at han har laget sin egen lille fantasiverden. En verden hvor han i fantasien begår groteske handlinger og dermed får en hel verdens øyne rettet mot seg.

Hva er det som får politiet til å gripe hvert "spor" de finner som det endelige beviset? Tror etterforskerne selv på at

Sture Ragnar Berwall er gjerningsmannen, eller arbeider de febrilsk kun etter å vise verden at de har løst saken?

Det blir uansett mange som blir rammet, enten av deres inkompetanse, eller deres kyniske spill for å fremstå som dyktige etterforskere.

Det er ikke bare drapsofrenes familier sine liv som er blitt ødelagt, men også familien til Bergwall. Alle som er innblandet i slike saker, blir rammet. Det er derfor det er så viktig at alt av fysiske beviser og vitneutsagn blir undersøkt, grundig. Og det er viktig at politietterforskernes motiv er å finne gjerningsmannen, ikke bare en de kan henge ut som skyldig.

Det finnes mange mennesker med Stures tilstand rundt om i verden. Det er ikke noe ukjent fenomen at syke mennesker tilstår drap de ikke har gjort. Derfor kan man ikke alltid gå god for en tiltaltes ord. Det at det i Stures tilfelle har pågått i så mange år, er helt ubegripelig. Myndigheter - og ikke minst psykiatere skulle for lengst ha avslørt Stures psykiske tilstand.

Jeg håper nå at alle sakene som "Quick" har blitt dømt for, blir tatt opp igjen, slik at pårørende til ofrene, endelig kan få fred.

Svenske myndigheter og psykiatere har utnyttet en syk mann. Det er helt åpenlyst at Sture Ragnar Berwall lider av en psykiatrisk tilstand som gjør at han trenger mengder med oppmerksomhet.

M Q

H

T O

lice
BC

girl
D

Bakers
rationing

516 000 scheme
seaside amenities

FOU
Trage
isolatee
at Pent

girl
D

Bakers
rationing

Cargo ship
hit rock
off Smalls

516 000 scheme for
seaside amenities

Travelled lonely road

DETTE SIER FILOSOFEN ARNE NÆSS OM HVA SOM GJØR ET LIV GODT

Jeg tror mange føler at de ikke greier å gjøre alt det de skulle, og har en slags forestilling om at man må ha prestert noe utenom det vanlige for å ha et godt liv. Men det mener jeg er feil.

Det er mange som setter seg for høye mål. Livet er ikke en konkurranse om alt man skal få til eller å prestere noe som gir ære og berømmelse. Det har blitt veldig mye fokus på prestisje i vår tid. Hvorfor skal man bli akkurat som alle andre? Det viktigste er egentlig hvordan du har det med deg selv.

Spørsmålet er: Har du virkelig villet ditt liv?

Det som betyr mye er at du har et godt samliv med andre og de gode tingene du får være med på. At du har det godt i dagliglivet. Hvordan du har det med dine nærmeste.

Mange kan treffe på en gammel kjenning og spørre ham eller henne: "Ja, hva har du blitt til i livet du da?"

Og hvis vedkommende da skulle svare: "Nei, jeg har ikke blitt til noe særlig, men jeg har det så bra."

Da blir vedkommende som oftest bare møtt med et stort; -Hæ?

Hvorfor er det så viktig at andre skal vite hva du har greid? Du kan heller tenke; jeg vet selv at jeg er flink til det jeg holder på med og at jeg greide det jeg ønsket å greie.

Man bør sette seg sine egne mål, mål man synes gir mening, hva andre synes er ikke så viktig.

Om du legger merke til de som er blitt berømte, virker det jo ikke som om de er så veldig lykkelige av den grunn. Når du er blitt så gammel at du har en oppfatning av hva du i grunnen vil med ditt liv, blir du glad hvis du får gjennomført det, men det avhenger ikke av at du har blitt berømt. Hva skal du med berømmelsen? Menneskelivet kan bli storartet og gledelig uten berømmelse. Det er viktig at man føler hva det vil si å være menneske. Og det er ikke å bli omtalt. Men å gjøre ting man synes er meningsfulle sammen med andre.

I dag er det mange som ønsker å bli berømte kun for å bli berømte, og det er ikke bra.

Det jeg er mest glad for i mitt liv er at jeg kom til å kjenne mennesker som tok meg med forskjellige steder i verden. Slike ekstrating som egentlig ikke er nødvendige, men som jeg har fått være med på siden jeg er en såkalt heldiggris.

Andre ting som gjør livet godt er å dele gleder med andre. Å finne på ting, å leke. Kjærlighet er dyptgripende, og det er viktig å ha et medmenneske som står deg uhyre nært og som deler gledene, da blir gledene større enn om du holder på alene. Godt samvær er viktig. Mange som har hatt det vanskelig og kjempet for noe viktig de har trodd på kan ha hatt et godt liv. Man har ikke jobbet for å bli rik eller berømt, men for en sak man tror på og engasjerer seg i.

Han som gleder seg over det han holder på med og er lykkelig med dem han er sammen med, blir ofte oversett når man leter etter forbilder. Man forstår ikke at han eller hun har hatt et godt liv.

aMINI: "Nå ska`vi ud på dybe, Mini. Vi ska`ud på have der vi kan se ner i det svarte hemmelighetsfulle dybe, der fisker og merkelige vesener lever et heilt an`t liv enn vi gjør som går her på jorda. Der har vi aldri vært, du og mæ, Mini, men nå er det på tide å ta et dyddykk i de store tankane her i verden. Og det

beste, og rektigste stedet å stille store spørsmål er på havet. Der kan vi finne sinnsroen, der kan vi løfte blikket mot himmelen og nikke til Gud og alle de andre der oppe. Der kan vi senke blikket vårt å se ner i det svarte havet, å spekulere på alt vi ikke forstår eller kan forklare. Men vi må kle oss godt, være forsiktige så vi ikke drokner. Så vi må ha redningsvester og snorkler og alt som ska`te for å overleve hvis vi detter i vannet," sa pappa.

Jaja, tenkte æ. Æ får vel gjøre som om at æ bøyer mæ for alt det virvarret han har i haue. Så får æ se åssen det går. Men ska`æ være heilt ærlig så e`æ redd. Æ stoler jo ikke på han. Ut å ro på det ville havet der alt kan skje, åsså med han bak årane, e`ikke det som gir mæ mest sinnsro akkurat.

Men når tid ble det liv her på jorda? Pappa har ei lita bok som heter "Ekspertene uttaler" å der står det møe rart. For eksempel sa erkebiskop James Ussher, som levde fra 1581 – 1656, følgende:

"Verden ble skapt den 22. oktober år 4004 f. Kr. klokken seks om kvelden." Dr. John Lightfoot, rektor i Cambridge korrigerter Ussher i 1859 med femten timer: "Himmelen og jorden, dens midte og omkrets, ble skapt på samme tid, og skyer fulle av vann.... Dette verk fant sted og mennesket ble skapt av treenigheten den 23. oktober 4004 f. Kr. klokken 9 om morgenen."

I 1770 laget Georges de Buffon, leder av Det Kongelige Museum i Frankrike denne kalenderen som viser livet på jorden fra skabelsen til alt organisk liv er borte. Dette er de viktigste begivenhetene:

- År 0: Skapelsesøyeblikket
- 2936: Jorden blir fast inntil kjernen.
- 34270: Jorden er tilstrekkelig avkjølt til å kunne bli berørt.
- 35983: Organisk liv oppstår.
- 74832: Nåværende (år 1770) temperatur oppnådd.
- 168123: Alt organisk liv er utdødd.

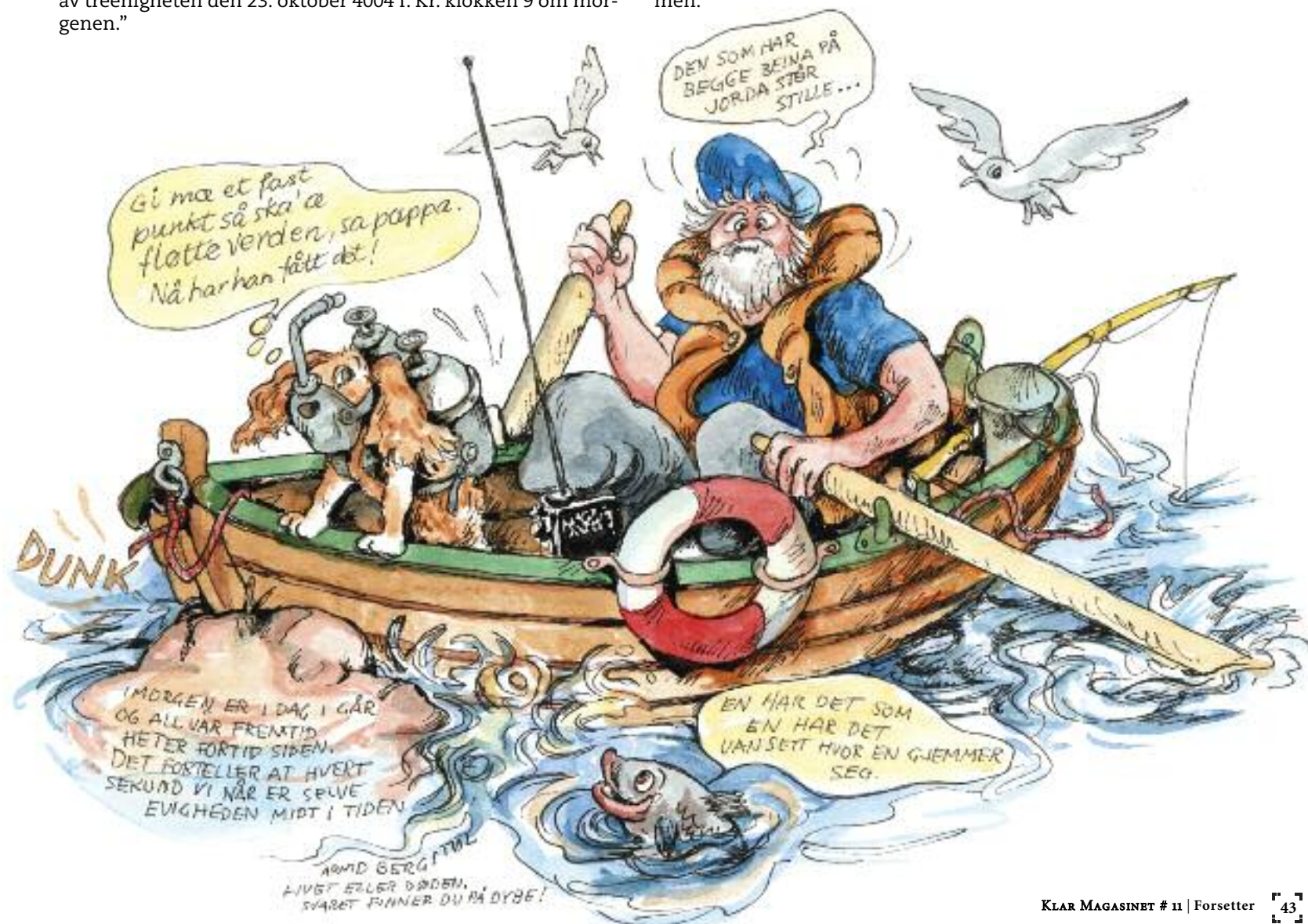
Nei, alle disse datoane som disse ekspertane var opptatt å har lite med selve livet å gjør.

Men i båten, i stillheten og roen mellom himmel og hav, var det tankane te Markus (Gabriel Scott`s "Kilden") som grep både mæ å pappa.

For sånn tenker Markus om disse tingane: "Lykken er ikke av utvortes art. Et menneske kan sitte i overflod og ha hver en ting det ønsker i verden – det kjenner ofte mindre til lykken enn det som akkurat slår seg gjennom og må øve forsakelse hver en dag.... nøysomheten som lykkens vugge, den nøysomme har det opplatte sinn, den dype muld og det klare øye som likesom gjenspeiler allnaturen og opptar i sig alt vakkert og godt uten å spørre om verd eller rang..." "Derfor blir gleden så varig i ham – derfor ligger Markus i benken og er taknemlig for alt sitt, og kan sove for fryd.

Markus har sitt innvortes, der har han mer enn folk flest, der har han det som gir livet betydning utover aller utvortes ting. Der har han glede, tilliten og håpet, der har han styrke og kraft og lys."

Vi har`ke fonne store svar om liv og død, verken pappa eller mæ, men i det veldige verdensrommet Gud omfavna oss med her ude på havet, fant vi nærhet og kjærlighet te hverandre. Stille, varm glede uten dybe ord. Æ tror det er det Markus mener med styrke, kraft og lys. Vi trenger jo ikke noe svar på hva som er meninga med livet, eller hva slags evig liv døden skjuler for oss; det fine er å føle ydmyk undring over alt sammen.

NAV- BRUKERE OG NAV-ANSATTE OM NAV

Den 19. februar inviterte stortingsrepresentant Kari Henriksen organisasjoner og bruker-organisasjoner til rådslaging om Nav. Hun hadde også et møte med tillitsvalgte, hovedtillitsvalgte og hovedverneombud i Fagforbundet, Fellesorganisasjonen, UNIO, Akademikerne og Norsk Tjenestemannslag. Gatemagasinet Klar var tilstede på begge møtene, som ble holdt i Frivillighetens hus på Eg.

TEKST: **ODDMUND HARSVIK**

FOTO: **WWW.FLICKR.COM/PHOTOS/ARBEIDERPARTIET**

Brukerorganisasjonene kom med mange eksempler på alt som ikke fungerer i Nav. Likevel uttrykte de forståelse for de ansattes arbeidspress. Men som en sa det:

-Etableringen av Nav var ment å skulle gi brukerne en dør inn til en førstelinje som kunne vise vei. I stedet er inngangen blitt en svingdør som kaster brukerne inn i en labyrint.

Selv om brukerorganisasjonene uttrykte forståelse for de ansattes arbeidspress, ble det også vist til at mange ble tatt i mot på en svart dårlig måte. Det ble i den forbindelse spesielt nevnt at psykisk syke og mennesker med rusproblemer ble dårlig behandlet.

Nye saksbehandlere

-Enkelte ansatte virker ubehjelpelige overfor disse brukergroppene, noe som kan føre til nedverdiggende situasjoner for brukere, og at man opplever å bli mistrodd og mistolket.

De mange misforståelsene mener brukerorganisasjonen stammer fra mangel på kunnskap og manglende kompetanse. Flere mener at Nav bør rokkere på de ansatte. Sette de med lengst fartstid i førstelinjen og heller gjemme mindre erfaring langt inne i korridorene.

-I andrelinjetjenesten kan man kvalitetssikre og rette opp feil.

Det at brukerne må forholde seg til mange saksbehandlere, bidrar til at det blir vanskelig for begge parter. Saksbehandler forstår ikke brukeres

problematikk, og brukeren må gjenfortelle sin problematikk til flere saksbehandlere som oppfatter situasjonen ulikt. Brukerorganisasjonen understreket behovet for et eget Nav/Velferds-ombud

Likemenn

Det ble nevnt flere konkrete eksempler på hva brukerorganisasjoner opplever som komplisert organisering.

Unødvendig lang saksbehandlingstid, stønadsordninger som er fjernet eller står i fare for å bli fjernet, eksempelvis ordningen med refusjon av utgifter til transport til helsetjenester, refusjon av fysioterapibehandling i utlandet, økonomisk støtte til utdanningsreiser og mye mer.

-NAV-ansatte bør delta på seminarer, møter og lignende hos ulike organisasjoner for å skaffe seg innsikt. Det må være et partnerskap mellom NAV og frivillige organisasjoner som gavner brukeren. Brukerorganisasjonene er opptatte av i hvilken grad de kan være behjelpelig med å tale brukernes sak, brukerorganisasjonene kan bidra med mye - slik at de får lagt fram sin sak på best mulig måte.

Brukerrepresentantene kan være en slags "likemenn".

Juridisk forankring

Det ble reist forståelse for at mye av saksbehandlingen nødvendigvis må være skjønsmessig. Men det bør likevel være et godt juridisk fundament som forankrer saksbehandling slik at det forhindrer at ressursvake som ikke kan

argumentere skjønnnet til sin fordel blir tapere. Det er også svært vanskelig å ankre avslag som ikke har annen begrunnelse enn at "Etter en helhetsvurdering har vi funnet å..."

Stormberg ble nevnt som et godt eksempel på arbeidsgivere som ansetter folk som har problemer med å etablere seg på det ordinære arbeidsmarkedet. Flere mente at det var nok av gode arbeidsgivere hvis brukerne får tid til å presentere seg, rehabiliteringsprosesser kan ta lang tid. Flere mener at det vil bli økt fokus på dette framover - siden mange bedrifter profilerer seg på at de tar samfunnsansvar.

Krav til brukerne

Mens brukerorganisasjonen åpnet med sympatiærklæringer og forståelse for Nav-ansatte - for det arbeidspresset og de omstillinger de må gå gjennom, pekte de Nav-ansattes tillitsvalgte på at det må stilles krav til brukerne.

-Hvor tilgjengelig skal en være? Vi kan ikke hjelpe alle med alt, og vi må ha tid til å gjøre alt det arbeidet som ikke synes, og tilegne oss mer kompetanse også. I en hektisk hverdag blir det mest "få køen unna" og lite tid til å ta unne det som ikke "brenner".

-Hvorfor blir det så mye bråk når det er snakk om å levere "reiseregninger" - det er noe alle ansatte må gjøre. Hvorfor gjør ikke brukerne av Nav det? Vi skal hjelpe de som ikke får dette til, men den enkelte må også kunne ha noen plikter når de følges av rettigheter.

For store forventninger

-Vi er stolte over å jobbe i NAV – det er rørende og høre at brukerorganisasjonene har omsorg for vår hverdag og oss som ansatte. Men samtidig er det jo ikke sånn det skal være. Vi har vanskeligheter med å takle alle utfordringene og har et stort sykefravær, det påvirker selvfølgelig kvaliteten.

De tillitsvalgte mente at noe av grunnen til de mange klagene på Nav, skyldes de store forventningene politikerne har skapt. Forventninger det er umulig å innfri, med utgangspunkt i at dette er den største omstillingen som er gjort

med så korte tidsrammer. Samtidig som politikerne vedtar nye ting, som igjen fører til merarbeid for Nav-ansatte og uklarer hos noen brukere. Et par av de tillitsvalgte uttalte at det minst ville ta 10 år før Nav fungerte slik det politiske miljøet mener det skal gjøre.

Nødvendig med NAV ombud

-Kompetanse får du ikke før du har praktisert kunnskapen. Det tar lang tid. Mange har valgt feil i forhold til at alle skal gjøre alt; det burde være slik at de som har en type kunnskap fra før ikke får nye oppgaver, men får ansvar for å

dele sin kunnskap med de andre. Det er også behov for mer kompetanse innen rusproblematikk og psykiske lidelser.

-Det er så mange oppgaver som skal dekkes at det blir lite tid til enkeltpersoner. Det er i kvalifiseringsprogrammet lagt opp til at det skal være maks 12 – 14 brukere pr ansatt. Men dette gjelder ikke ellers. Det burde være en salgs norm for hvor mange brukere en ansatt skal ha generelt.

Sett i et perspektiv til dette, er det liten tvil om at kravet om et Nav/Velferds-brukerombud bør følges opp. Det synes å være absolutt påkrevd!

-NAV-ansatte bør delta på seminarer, møter og lignende hos ulike organisasjoner for å skaffe seg innsikt. Det må være et partnerskap mellom NAV og frivillige organisasjoner som gavner brukeren.

Send til Klar Kristiansand, kronprinsensgt 10, 4610 Kristiansand.
 Eller oddmund@klar.as. Du kan også ringe 380 28433, mobil 41 127153

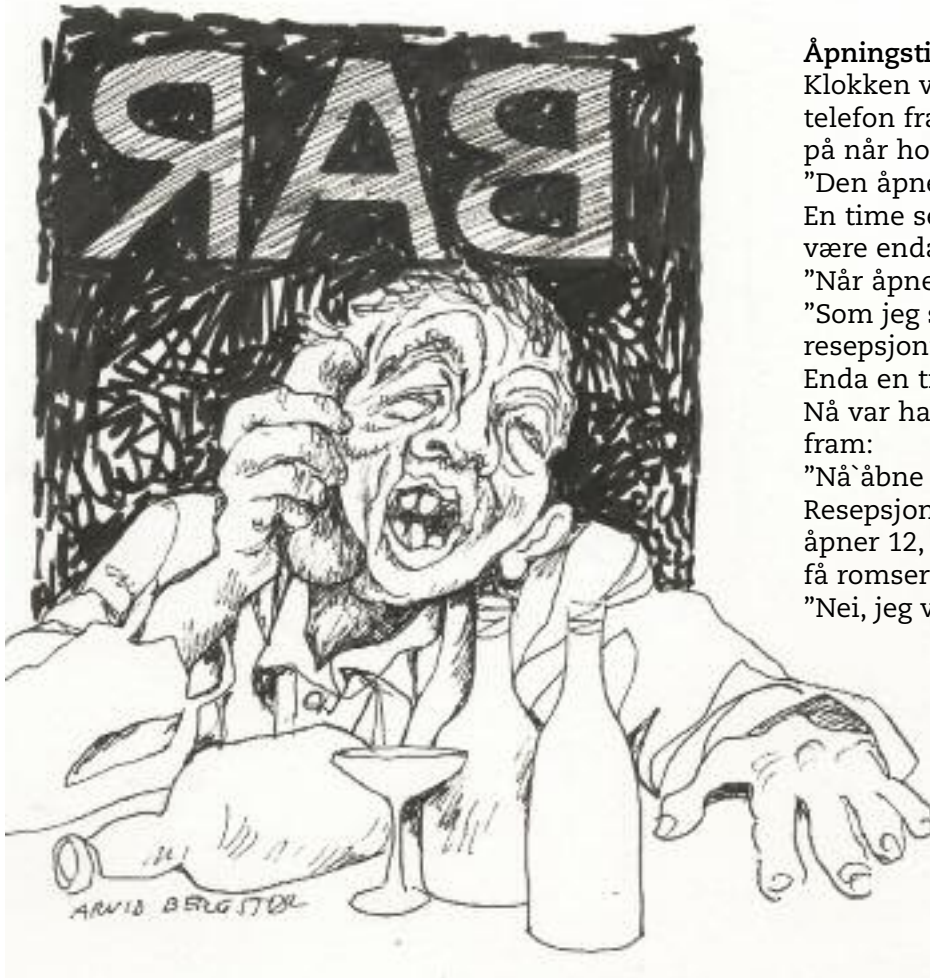
Edruskap

En pensjonert offiser åpnet døren da et par nabofruer ringte på. De hadde startet en kampanje for å få slutt på drikkingen i den lille byen.
 "Når hadde du din siste drink?" spurte de.
 "1945", svarte han.
 "Flott!" sa damene, "så nå er du en totalavholdsmann?"
 "Jeg vil ikke si det akkurat", sa han og så på militæruret sitt.
 "Den er bare 2015 nå."

På vannvogna

Hver eneste kveld, på nøyaktig samme tidspunkt, kom en kar inn i baren. Han bestilte to dry martini, drakk dem opp og forsvant. Tilslutt måtte den nysgjerrige bartenderen spørre hvorfor han bestilte to enkle martini istedenfor en king-size.
 "Det er enkelt," sa karen, "jeg drikker en for meg selv og en for en fraværende venn. En riktig god venn." En kveld bestilte imidlertid karen bare en martini.
 "Åja, jeg antar at vennen din klarer å drikke selv nå," sa bartenderen.
 "Nei, slett ikke," svarte karen, "denne drikker jeg for ham. Sjøl er jeg på vannvogna!"

Åpningstiden?

Klokken var tre om natten da resepsjonisten fikk en telefon fra en kar som absolutt ikke var edru. Han lurte på når hotellets bar har åpent.

"Den åpner 12," svarte resepsjonisten.

En time senere ringte fyren igjen og hørtes ut til å være enda fullere.

"Når åpner baren?" spurte han.

"Som jeg sa for en stund siden, den åpner 12!" sa resepsjonisten.

Enda en time gikk og fyren ringte igjen.

Nå var han blitt skikkelig snydens og klarte så vidt å få fram:

"Nå`åbne ba`n sja du?"

Resepsjonisten var nå blitt skikkelig irritert og sa: "Den åpner 12, men er det slik at du ikke kan vente, kan jeg få romservice til å sende opp noe."

"Nei, jeg vi`kke inn, - jeg vil ut herfra!!"

Opp-Ned

"Er du klar over," sa en kar til en fyllik ved det samme kafebordet, "at du sitter og leser avisen din opp-ned?"

"Selvfølgelig er jeg klar over det," kom det fra fylliken, "tror du det er lett?"

Problemer

En fyllik klager sin nød til sin svirebror:

"Og du tror at du har problemer? Jeg lånte bort 20.000 til en kar som skulle ha en plastisk operasjon, og nå vet jeg ikke hvordan han ser ut!"

From: oddmund <oddmund@klar.as>
Date: Tue, 9 Oct 2007 12:46:16 +0200
To: 'Remi Andr  Oseid Thoresen' <remi@osigraf.no>
Subject: RE: Klar del 2

Supert, fenomenalt. Du er flink, jeg er flink, og de fotograf og illustratør er flinke. En topp gjeng! Send best Klar Kristiansand ever. 7000 oddmund

KLAR-OSIGRAF
 OSIGRAF-07

Vi spiller med klar

Ønsker dere en god vår!

KLAR+OSIGRAF

KLAR KLAR
 210 - 500

25mm
 20mm
 15mm
 10mm

osigraf
 STAV
 KEND
 AESTON
 EGG&CO

Debattside: Vi oppfordrer leserne til å debattere, komme med meninger om Klar, om rus og om fattigdomsproblematikk. Eller andre ting som opptar deg.

Ufattelig NAV sløseri

NAV har brukt ufattelige 3,8 milliarder kroner på innleide private konsulenter på tre år. Hver femte krone på arbeids og velferdsetatenes budsjett gikk i fjor til å lønne en konsulent. Det er bemerkelseverdig at forbruket av disse enorme summene ikke har blitt en større media sak. Når vi ser hvordan NAV straffer medmennesker i en vanskelig livssituasjon - også uførepensjonister som har tjent tre kroner mer enn lovlige grense blir dette absurd. Da de rød-grønne vant valgene i 2005 og 2009 var kampen mot privatisering og markedstilpasning en av de viktigste sakene. Hvordan kan regjeringen forsvare å bruke nesten fire milliarder kroner på konsulenttjenester?

Vidar Kleppe
Demokratene

Vi støtter gatemagasinet Klar

HERRE KLIPPEN

Kronprinsens gate 7B
Tlf. 38 02 12 56

Klar takker:

Kristiansand Kommune som har bidratt siden oppstart.

Vi takker også T5 i Arendal og Steg for steg i Grimstad for å ha tatt på seg distribusjonen av Gatemagasinet Klar i distriktet. Det gir målgruppene mulighet til å benytte seg av gatemagasinkonseptet også der. På samme måte takker vi Nav i Lyngdal og "Fyrtårnet" i Mandal.

Takk til befolkningen som har synliggjort sin støtte til dette prosjektet.

Foreninger og lag som støtter oss gjennom frivillig hjelp og pengegaver.

Vi takker de som hittil har støttet oss gjennom "givertjenesten"

Det er også mulig å støtte oss gjennom å kjøpe Klar-effekter, kunst og bøker, enten gjennom nettbutikken www.klar.as eller direkte fra våre lokaler.

Alle som føler for å støtte oss økonomisk, kan sende et beløp til bankgiro:

Klar
Kronsprinsensgt 10
4610 Kristiansand

Kontonr. 3126 24 12604

Merk giroen med "Givertjeneste"

Neste nummer har temaet "Tøff kjærlighet"
Les også på vår nettside www.klar.as

Fotograf av forsiden: Oddmund Harsvik
Baksidebilde: Oddmund Harsvik

Disse har bidratt til dette nummeret av Gatemagasinet Klar:

Oddmund Harsvik:
Leder av stiftelsen Klar. Administrativ leder, ansvarlig redaktør og journalist.
Tlf: 38028433, mobnr. 41127153, oddmund@klar.as, www.klar.as

Leif Strøm:
Nestleder stiftelsen Klar. Journalist, og medlem av redaksjonsstyret i KLAR Kristiansand.
Mobiltlf. 92650468, leif@klar.as

Arvid Bergstøl
Skribent og illustratør, medlem redaksjonsstyret. Mobiltlf. 928 69 479
arviddesign@hotmail.com

Tor Erik Schrøder
Fotograf, medlem redaksjonsstyret
Tor_erik@kengurufoto.com

Natalia B. Harsvik
Distribusjon, skribent, medlem redaksjonstyret; Mobiltelf: 90847774.
Natalia@klar.as

Osigraf Oslo
av Remi Thoresen
Trykkeri, Layout- og deskansvarlige

Andre bidragsytere:
Odd Volden
Roger Omnes
Astrid Skeie
Åsmund Olav Undhjem

www.street-papers.org

KLAR Kristiansand er medlem av International Network of Street Papers (INSP)

GATEMAGASINET KLAR

Tilstedeværelse • Toleranse • Ydmykhet

Gatemagasinet KLAR koster 50,-
Selger beholder halvparten

Neste nummer har temaet "Tøff kjærlighet"